



საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო
TRANSPARENCY INTERNATIONAL GEORGIA



ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენება 2018 წლის საქართველოს საკრედიტენტო ანგარიშებისთვის საბოლოო ანგარიში

2018 წლის დეკემბერი

კვლევის ავტორები

გიგი ჩიხლაძე

თამთა კახიძე

კვლევის თანაავტორი და ხელმძღვანელი

ლევან ნატროშვილი

ამ ანგარიშის გამოცემა შესაძლებელი გახდა ამერიკელი ხალხის მხარდაჭერით „ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს“, USAID-ის მეშვეობით. ანგარიშში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის „საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველოს“ და შესაძლოა, არ ასახავდეს USAID-ის ანდა ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობის შეხედულებებს.

ძირითადი მიგნებები	4
შესავალი	6
I. რას გულისხმობს ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენება საარჩევნო მიზნით	7
II. აღსრულებითი ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება	8
1. ძალადობა	9
2. ზენოლა	10
3. არჩევნების გაყალბება	11
4. ყალბი პირადობის მონმობების შესაძლო დამზადება	12
5. სადამკვირვებლო ორგანიზაციების დისკრედიტაციის მცდელობა	13
6. საოლქო და საუბნო კომისიების დაკომპლექტება	14
7. კომუნიკაციების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის ქმედებები	15
7.1. საზოგადოებრივი აზრის კვლევების გაშუქების საკითხი	15
7.2. წინასაარჩევნო რეკლამის რეგულირების კუთხით გადადგმული ნაბიჯები	17
8. ფარული ჩანაწერების გავრცელება და საგამოძიებო უწყებების რეაგირება	19
9. სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის არაფეფქტური მუშაობა	20
III. სამართლებრივი ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება	21
1. არჩევნების მეორე ტურის შუა კვირაში დანიშვნა	21
2. საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების ახალი წესი	22
IV. ინსტიტუციური ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება	24
1. საბიუჯეტო ორგანიზაციების თანამშრომელთა მობილიზება და წინასაარჩევნო აგიტაციაში ჩაბმა	24
1.1. წინასაარჩევნო შეხვედრებზე მობილიზება	24
1.2. პოტენციურ მხარდამჭერთა სიები შედგენის დავალება	25
2. უკანონო აგიტაცია	26
2.1. აგიტაცია სოციალური ქსელის პირადი ანგარიშის მეშვეობით	26
2.2. აგიტაცია საბიუჯეტო უწყებების საკომუნიკაციო საშუალებებით	27
V. ფინანსური ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება	28
1. დევნილი ოჯახისთვის საცხოვრებელი ფართის დაკანონება	29
2. სხვა შემთხვევები	29
3. ვალების ჩამოწერის ინიციატივა	30
რეკომენდაციები	32

საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების პერიოდში 2018 წლის 1 აგვისტოდან 16 დეკემბერის ჩათვლით ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების საკითხების მონიტორინგის შედეგად შემდეგი ძირითადი მიგნებები გამოიკვეთა:

პირველი ტურის წინასაარჩევნო პერიოდთან შედარებით, მეორე ტურისთვის საარჩევნოდ ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების მასშტაბები მნიშვნელოვნად გაიზარდა, რასაც შესაძლოა მოეხდინა არსებითი გავლენა არჩევნების შედეგებზე.

აღსრულებითი ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება

საანგარიშო პერიოდში დაფიქსირდა როგორც ძალადობრივი ინციდენტები, ისე შესაძლო პოლიტიკური ნიშნით სამსახურიდან გათავისუფლებები და გათავისუფლების მუქარა, რომელთაგან ერთ-ერთს სკოლის დირექტორის გარდაცვალება მოყვა. მეორე ტურის შემდეგ ერთ-ერთი მედია ორგანიზაციის მიერ გავრცელდა ვიდეო ჩანაწერები, რომლებშიც ჩანს, თუ როგორ აყალებენ არჩევნებს რამდენიმე საარჩევნო უბნის კომისიის წევრები.

ძალადობის კუთხით განსაკუთრებით პრობლემური იყო 30 ოქტომბერს ახალქალაქში „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ ოფისზე თავდასხმის ფაქტი. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაციით, ამ საქმეზე „ქართული ოცნების“ ხუთ მხარდამჭერს ძალადობის მუხლით წარედგინა ბრალდება. ამ ინფორმაციიდან ჩანს, რომ იგნორირებულია ინციდენტში პოლიტიკური მოტივის არსებობა. ჩვენი აზრით, მხოლოდ ძალადობის მუხლით სისხლის სამართლებრივი დევნა არ იყო საკმარისი და ეს დამამძიმებელი გარემოებაც უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული.

პირველი ტურის შემდეგ პოლიტიკური ნიშნით სავარაუდო ზეწოლის ფაქტები, ასევე, გახშირდა. ზეწოლაში ძირითადად იმ ადამიანებს ადანაშაულებდნენ, ვისაც კავშირი ჰქონდათ საბიუჯეტო ორგანიზაციებთან.

თითქმის მთელი საარჩევნო კამპანიის განმავლობაში სხვადასხვა სახელმწიფო ინსტიტუტის და მმართველი პარტიის ლიდერების მხრიდან სადამკვირვებლო ორგანიზაციებზე ხორციელდებოდა სიტყვიერი თავდასხმები, რომელთა ძირითადი მიზანი ამ ორგანიზაციების საარჩევნოდ დისკრედიტირება შეიძლება ყოფილიყო.

აღსანიშნავია საქართველოს პროკურატურის მიერ ყოფილი სახელისუფლებო პარტიის „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ საარჩევნოდ დისკრედიტაციის მცდელობა ბადრი ჰატარკაციშვილის მკვლელობის მცდელობის საქმის გახსნილად გამოცხადების გზით. ამ ფაქტს წინ უძღოდა ხელისუფლებისადმი კრიტიკულად განწყობილი „რუსთავი 2“ მიერ ფარული ჩანაწერების გამოქვეყნების შემთხვევათა მთელი სერია. ეს ჩანაწერები ეხებოდა ქვეყანაში სავარაუდო ბიზნესის დატერორების, გავლენიანი არაფორმალური დაჯგუფებების, ელიტური კორუფციის და გამოუძიებელი საქმეების გარშემო სხვადასხვა უკანონო ქმედებებს. როგორც ჩანს, სწორედ ამ ჩანაწერების გადაფარვის მიზნით საქართველოს პროკურატურამ წინასაარჩევნოდ საზოგადოების ყურადღების გადატანა ძველი საქმეების გახსნილად გამოცხადებით სცადა.

ამ პერიოდში „საერთაშორისო გამჭვირვალობა“ ბერლინის სამდივნომ გამოაქვეყნა განცხადება, რომელშიც მან შემოთვალა გამოხატა საქართველოს ე.წ. სახელმწიფოს მითაცების ნიშნების არსებობის გამო, რაც სახელმწიფო ინსტიტუტებზე არაფორმალური ჯგუფების გავლენაში გამოიხატებოდა.

წინასაარჩევნო პერიოდის დასაწყისში კვლავ პრობლემური იყო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების პროფესიული ნიშნით დაკომპლექტების საკითხი. წინა არჩევნების მსგავსად, ლეგიტიმური კითხვები გაჩნდა, რამდენად სამართლიანად წარიმართა კომისიის წევრთა შერჩევის პროცესი. რამდენიმე შემთხვევაში კვლავ წინასწარ გავრცელდა იმ ადამიანთა სიები, რომლებიც კომისიებში უნდა დანიშნულიყვნენ. ასევე, მედიით გავრცელდა რამდენიმე სატელეფონო ჩანაწერი, რომელთა ავთენტურობის შემთხვევაში დასტურდება პროფესიული ნიშნით კომისიების წევრების შერჩევაში მმართველი პარტიის აქტიური მონაწილეობა და მათზე გავლენა.

წინასაარჩევნო პერიოდში, ასევე, პრობლემური იყო საქართველოს კომუნიკაციების მარეგულირებელი კომისიის მიერ მიღებული რამდენიმე გადაწყვეტილება. კერძოდ, კომისიამ საზოგადოებრივი კვლევის გაშუქების კუთხით მაუწყებლებს, ჩვენი აზრით, კანონთან შეუსაბამო მოთხოვნები წაუყენა. გარდა ამისა, გაუგებარი იყო კომისიის პოზიციები ზოგიერთ პოლიტიკურ რეკლამასთან დაკავშირებით, რამაც შთაბეჭდილება დატოვა, რომ მისი გადაწყვეტილები შეგნებულად იყო მიკერძოებული.

როგორც პირველი ისე მეორე ტურის წინასაარჩევნო პერიოდში ძირითადად არაეფექტური იყო სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის რეაგირება პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების რეგულაციების სავარაუდო დარღვევებზე. შემთხვევების გადამონშების პროცესი დიდხანს ინელეზობდა და საბოლოოდ შედეგიც არ ჩანდა. მხოლოდ 26 ნომბერს გამოაქვეყნა აუდიტის სამსახურმა მცირე ანგარიში, რომელშიც მოცემულია ინფორმაცია რამდენიმე დარღვევაზე რეაგირების შესახებ. ასეთმა არაეფექტურობამ ამ უწყების მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებითაც გააჩინა გარკვეული კითხვები.

სამართლებრივი ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება

ამ კუთხით ორი შემთხვევა იყო აღსანიშნავი. პირველი ცესკოს მიერ არჩევნების მეორე ტურის შუა კვირაში დანიშნას უკავშირდებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობით არჩევნების სამუშაო დღეს ჩატარება დაშვებულია, რომელიც ასეთ შემთხვევაში უქმე დღედ ცხადდება, აღნიშნული გადაწყვეტილება მიუღებელი და არამიზანშენილი იყო.

მეორე შემთხვევა კი საარჩევნო ადმინისტრაციების დაკომპლექტების ახალ წესს ეხებოდა, რომლის მიხედვით შერჩეულმა საარჩევნო კომისიებმა პირველი საერთო არჩევნები ჩაატარეს. საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების გასულ წელს მიღებულმა ახალმა წესმა კომისიებში მმართველი პარტიის უპირობო დომინაცია უზრუნველყო.

ინსტიტუციური ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება

საპრეზიდენტო არჩევნების როგორც პირველი ისე მეორე ტურის წინ დაფიქსირდა საბიუჯეტო ორგანიზაციებში დასაქმებულთა წინასაარჩევნო შეხვედრებზე მობილიზება და მათთვის მხარდამჭერთა სიების შეგროვების იძულება, ასევე, უკანონო აგიტაციისა და საკომუნიკაციო საშუალებების საარჩევნო მიზნებით გამოყენების რამდენიმე შემთხვევა. ამ არჩევნებზეც საარჩევნო კომისიები სოციალური ქსელების პირადი გვერდებით აშკარა აგიტაციის შემთხვევებს კვლავ არ აღიარებდნენ საარჩევნო აგიტაციად, რაც პრობლემად რჩება.

ფინანსური ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება

საანგარიშო პერიოდში არ დაფიქსირებულა ცენტრალური ან ადგილობრივი ბიუჯეტის ცვლილება, რომლითაც დაირღვეოდა „საარჩევნო კოდექსის“ რეგულაცია.

რაც შეეხება საარჩევნოდ მოტივირებულ ხარჯებს, საპრეზიდენტო არჩევნების პირველი ტურის შემდგომი პერიოდი ამ კუთხით გამორჩეული იყო. პირველი ტურის შემდეგ თითქმის ყოველდღე ვისმენდით „ქართული ოცნების“ ლიდერების დაპირებებს ახალი მრავალმილიონიანი სოციალური ხასიათის პროექტების შესახებ. ეს ტენდენცია, თავისი არსით, ინტენსივობითა და სამიზნე აუდიტორიით ცხადად ატარებს საარჩევნო მოტივირებული საბიუჯეტო ხარჯვის ხასიათს, რაც სწორედ საარჩევნოდ ფინანსური ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებას წარმოადგენს.

საარჩევნოდ მოტივირებული სახელმწიფო ხარჯებისა და პროგრამებიდან აღსანიშნავია მთელი ქვეყნის მასშტაბით ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილი 900-მდე ოჯახისთვის ბინების დაკანონება, სხვადასხვა ჯგუფისთვის სოციალური დახმარებების ან ხელფასების ზრდა, ერთჯერადი სოციალური დახმარებების გაცემა და სხვა.

გარდა ამისა, პირველი ტურის შემდეგ მმართველი პარტიის „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარის ბიძინა ივანიშვილის საქველმოქმედო ფონდმა „ქართუმ“ 600 000 ათასი მოქალაქისთვის საკრედიტო ორგანიზაციებში დაგროვებული ვალების ჩამონერის პროგრამის შესახებ განაცხადა. ეს შემთხვევა ამომრჩევლის სავარაუდო მოსყიდვასთან ერთად საარჩევნოდ ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებად იმიტომ მივიჩნიეთ, რომ მის განხორციელებაში საქართველოს მთავრობა იყო ჩართული.

საარჩევნო პროცესებზე ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გავლენა, როგორც წესი, ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენებას აქვს. ეს გავლენა იმდენად დიდი შეიძლება იყოს, რომ, ფაქტობრივად, არჩევნების შედეგებიც კი განსაზღვროს, შესაბამისად, ამ რესურსების გამოყენების შეზღუდვას ძალიან დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს.

„საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო“ ამ საკითხებს უკვე მრავალი წელია იკვლევს. 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისთვის ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენების შესახებ გასულ თვეებში ორი შუალედური ანგარიში გამოვაქვეყნეთ. ამჯერად გთავაზობთ საბოლოო ანგარიშს, რომლის საანგარიშო პერიოდი მოიცავს ოფიციალური საარჩევნო პერიოდის დაწყებიდან (1 აგვისტო) პრეზიდენტის ინაუგურაციის დღემდე (16 დეკემბერი) არსებულ დროის შუალედს. საპრეზიდენტო არჩევნების პირველი ტური 28 ოქტომბერს გაიმართა. ვინაიდან პირველ ტურში ვერც ერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ამომრჩევლის ხმების ნახევარზე მეტი, 28 ნოემბერს დაინიშნა მეორე ტური, რომელშიც მმართველი პარტიის „ქართული ოცნების“ მხარდაჭერილმა ფორმალურად დამოკიდებელმა კანდიდატმა სალომე ზურაბიშვილმა გაიმარჯვა.

ორგანიზაცია აღნუსხავდა ყველა შემთხვევას, რომლის დროსაც შეიძლება ადგილი ჰქონოდა საარჩევნო მიზნით ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენებას ან მისი მსგავსი ეფექტის მქონე ქმედებას. ეს ფაქტები შესწავლილი და გადამოწმებული იქნა ორგანიზაციის იურისტების, სამი რეგიონული ოფისისა და შვიდი გრძელვადიანი რეგიონული დამკვირვებლის მიერ. იურისტების მიერ გადამოწმებულ იქნა რელევანტური შემთხვევების ქართულ საარჩევნო კანონმდებლობასა და საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობა.

I. რას გულისხმობს ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენება საარჩევნო მიზნით

ადმინისტრაციული რესურსის და მისი საარჩევნო მიზნით გამოყენების ზუსტი და საყოველთაოდ მიღებული დეფინიცია არც ქართულ და არც საერთაშორისო კანონმდებლობაში არ არსებობს, თუმცა ამ საკითხს არაერთი საერთაშორისო დოკუმენტი ეხება და ცდილობს მასთან დაკავშირებით გარკვეული სახის ერთგვაროვანი მიდგომა ჩამოაყალიბოს. ამ დოკუმენტებისა და მეცნიერთა მოსაზრებების ანალიზზე დაყრდნობით ჩვენ ვიყენებთ ადმინისტრაციული რესურსების შემდეგ კატეგორიებს¹:

ადმინისტრაციული რესურსის ტიპი	არსი
აღსრულებითი	პოლიტიკური ოპონენტების, მათი მხარდამჭერებისა და ამომრჩევლების წინააღმდეგ სახელმწიფოს აღსრულებითი, მათ შორის ძალადობრივი, მექანიზმების შერჩევითად გამოყენება. მაგალითად, პოლიტიკური ნიშნით ადამიანების დაკავება, დაშინება, ცემა, მუქარა, სამსახურიდან გათავისუფლება და სხვა სახის ზეწოლა.
სამართლებრივი (საკანონმდებლო და მარეგულირებელი)	საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ორგანოების რომელიმე პარტიის ან კანდიდატის საარჩევნო ინტერესების სასარგებლოდ/საწინააღმდეგოდ გამოყენება. მაგალითად, კანონის მიღება, რომელიც უპირატეს მდგომარეობაში აყენებს რომელიმე პარტიას.
ინსტიტუციური	სახელმწიფო ინსტიტუტების ადამიანური და არაფულადი რესურსის, მათ შორის, სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული ან/და მის მფლობელობაში მყოფი მედია და საკომუნიკაციო საშუალებების გამოყენება რომელიმე პარტიის ან კანდიდატის საარჩევნო აქტივობების ხელშეწყობის ან ხელშეშლისთვის
ფინანსური	ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების ფულადი რესურსების მიმართვა რომელიმე პარტიის ან კანდიდატის საარჩევნო აქტივობების ხელშეწყობისთვის.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ძალიან ვიწროდ განმარტავს ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენებას და ხშირ შემთხვევაში ბევრი საკითხი რეგულირების გარეშე რჩება. კერძოდ, ადმინისტრაციულმა ორგანომ შეიძლება განახორციელოს რიგი ქმედებებისა, რითაც იგი კანონს არ დაარღვევს, თუმცა მის მიერ საზოგადოებისთვის განეული კონკრეტული სიკეთეები შეიძლება ისეთი სახით იქნეს მიწოდებული, რომ ამან დიდი გავლენა მოახდინოს ამომრჩევლის ნებაზე. ასეთ შემთხვევებში, როგორც წესი, რთულად გასაჯლება ბღვარი სახელმწიფოსა და პარტიას შორის, რასაც ეუთოს 1990 წლის კოპენჰაგენის კონფერენციის დოკუმენტი² ითხოვს.

აქედან გამომდინარე, როდესაც ჩვენ ვსაუბრობთ ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენებაზე, მხედველობაში გვაქვს არამხოლოდ უშუალოდ ქართული კანონმდებლობის დარღვევა, არამედ კოპენჰაგენის დოკუმენტის სულისკვეთებისა და საყოველთაოდ აღიარებული საარჩევნო პრინციპების წინააღმდეგ მიმართული ქმედებებიც.

1 How to Monitor and Report on the Abuse of State Resources – an Introduction, Dr. Magnus Ohman, April 14, 2014

2 ეუთოს 1990 წლის კოპენჰაგენის კონფერენციის დოკუმენტი: <http://www.osce.org/odihr/elections/14304>

II. ალსრულებითი ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების თვალსაზრისით საპრეზიდენტო არჩევნების პირველი ტურის შემდეგ სიტუაცია მნიშვნელოვნად გაუარესდა. დაფიქსირდა როგორც ძალადობრივი ინციდენტები, ისე შესაძლო პოლიტიკური ნიშნით გათავისუფლებები და გათავისუფლების მუქარა, რომელთაგან ერთ-ერთს სკოლის დირექტორის გარდაცვალება მოყვა. მეორე ტურის შემდეგ ერთ-ერთი მედია ორგანიზაციის მიერ გავრცელდა ვიდეო ჩანაწერები, რომელშიც ჩანს, თუ როგორ აყალებენ არჩევნებს რამდენიმე საარჩევნო უბანზე. გარდა ამისა, ანონიმური წყაროსგან მივიღეთ ინფორმაცია მეორე ტურისთვის პირადობის დამადასტურებელი მონობებისა და არჩევნების შესაძლო გაყალების შესახებ.

აღსრულებითი ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების თვალსაზრისით საპრეზიდენტო არჩევნების პირველი ტურის შემდეგ სიტუაცია მნიშვნელოვნად გაუარესდა. დაფიქსირდა როგორც ძალადობრივი ინციდენტები, ისე შესაძლო პოლიტიკური ნიშნით გათავისუფლებები და გათავისუფლების მუქარა, რომელთაგან ერთ-ერთს სკოლის დირექტორის გარდაცვალება მოყვა. მეორე ტურის შემდეგ ერთ-ერთი მედია ორგანიზაციის მიერ გავრცელდა ვიდეო ჩანაწერები, რომელშიც ჩანს, თუ როგორ აყალებენ არჩევნებს რამდენიმე საარჩევნო უბანზე. გარდა ამისა, ანონიმური წყაროსგან მივიღეთ ინფორმაცია მეორე ტურისთვის პირადობის დამადასტურებელი მონობებისა და არჩევნების შესაძლო გაყალების შესახებ.

თითქმის მთელი საარჩევნო კამპანიის განმავლობაში სხვადასხვა სახელმწიფო ინსტიტუტის და მმართველი პარტიის ლიდერების მხრიდან სადამკვირვებლო ორგანიზაციებზე ხორციელდებოდა სიტყვიერი თავდასხმები, რომელთა ძირითადი მიზეზი ამ ორგანიზაციების საარჩევნოდ დისკრედიტირება შეიძლება ყოფილიყო.

აღსანიშნავია საქართველოს პროკურატურის მიერ ყოფილი სახელისუფლებო პარტიის „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ საარჩევნოდ დისკრედიტაციის მცდელობა ბადრი ჰატარკაციშვილის მკვლელობის მცდელობის საქმის გახსნილად გამოცხადების გზით. ამ ფაქტს ნინ უძლოდა ხელისუფლებისადმი კრიტიკულად განწყობილი „რუსთავი 2“ მიერ ფარული ჩანაწერების გამოქვეყნების შემთხვევათა მთელი სერია. ეს ჩანაწერები ეხებოდა ქვეყანაში სავარაუდო ბიზნესის დატერორების, გავლენიანი არაფორმალური დაჯგუფებების, ელიტური კორუფციის და გამოუძიებელი საქმეების გარშემო სხვადასხვა უკანონო ქმედებებს. როგორც ჩანს, სწორედ ამ ჩანაწერების გადაფარვის მიზნით საქართველოს პროკურატურამ წინასაარჩევნოდ საზოგადოების ყურადღების გადატანა ძველი საქმეების გახსნილად გამოცხადებით სცადა. შესაძლოა, ამავე მიზანს ისახავდა შინაგან საქმეთა მინისტრის გიორგი გახარიას განცხადება იმის შესახებ, რომ მან დეტალურად იცის, ვინ გეგმავდა და გეგმავს ქვეყანაში დესტაბილიზაციასა და პროვოკაციას. ამ პერიოდში „საერთაშორისო გამჭვირვალობას“ ბერლინის სამდივნომ გამოაქვეყნა განცხადება, რომელშიც მან შემოთთება გამოხატა საქართველოს ე.წ. სახელმწიფოს მიტაცების ნიშნების არსებობის გამო, რაც სახელმწიფო ინსტიტუტებზე არაფორმალური ჯგუფების გავლენაში გამოიხატებოდა.³

წინასაარჩევნო პერიოდის დასაწყისში კვლავ პრობლემური იყო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების პროფესიული ნიშნით დაკომპლექტების საკითხი. ნინა არჩევნების მსგავსად, ლეგიტიმური კითხვები გაჩნდა, რამდენად სამართლიანად წარმართა კომისიის წევრთა შერჩევის პროცესი. რამდენიმე შემთხვევაში კვლავ წინასწარ გავრცელდა იმ ადამიანთა სიები, რომლებიც კომისიებში უნდა დანიშნულიყვნენ. ასევე, მედიით გავრცელდა რამდენიმე სატელეფონო ჩანაწერი, რომელთა ავთენტურობის შემთხვევაში დასტურდება პროფესიული ნიშნით კომისიების წევრების შერჩევაში მმართველი პარტიის აქტიური მონაწილეობა და მათზე გავლენა.

წინასაარჩევნო პერიოდში, ასევე, პრობლემური იყო საქართველოს კომუნიკაციების მარეგულირებელი კომისიის მიერ მიღებული რამდენიმე გადაწყვეტილება. კერძოდ, კომისიამ საზოგადოებრივი კვლევის გაშუქების კუთხით მაუწყებლებს, ჩვენი აზრით, კანონთან შეუსაბამო მოთხოვნები წაუყენა. გარდა ამისა, გაუგებარი იყო კომისიის პოზიციები ზოგიერთ პოლიტიკურ რეკლამასთან დაკავშირებით, რამაც შთაბეჭდილება დატოვა, რომ მისი გადაწყვეტილებები შეგნებულად იყო მიკერძოებული. ეს და სხვა კონკრეტული შემთხვევები უფრო დეტალურად ქვემოთ არის აღწერილი.

3 <https://bit.ly/2Cz30xM>

1. ქალაქობა

პირველი ტურის წინ მთელი წინასაარჩევნო კამპანიის განმავლობაში, რამდენიმე გამონაკლისის გარდა, სერიოზული ძალადობრივი ინციდენტი არ ყოფილა, რაც ნამდვილად მისასალმებელი და დადებითი იყო. სამწუხაროდ ტენდენცია არ შენარჩუნდა და პირველი ტურის შემდეგ საარჩევნო მოტივით ძალადობის ფაქტები გახშირდა. მნიშვნელოვანი იყო ამ შემთხვევებზე შინაგან საქმეთა სამინისტროს რეაგირება. სამინისტროს მიერ გადადგმული ნაბიჯების შესახებ ინფორმაციის გასაზიარებლად ამ უწყებამ გამართა რამდენიმე შეხვედრა, როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო სადამკვირვებლო ორგანიზაციებთან. გარდა ამისა, საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციაში შეიქმნა სპეციალური ფორმატი, რომელიც დაახლოებით მსგავს მიზანს ისახავდა. ასეთი პრაქტიკის დანერგვა მისასალმებელი იყო განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ იუსტიციის მინისტრის თეა წულუკიანის დესტრუქციული ქმედებების გამო საკუთარი ფუნქცია თითქმის დაკარგა სამართლიანი და თავისუფალი არჩევნებისთვის უწყებათაშორისმა კომისიამ. საანგარიშო პერიოდში ყველაზე მძიმე ძალადობრივი ინციდენტები აღწერილია ქვემოთ.

30 ოქტომბერს „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ **ახალქალაქის** ოფისში თავს დაესხნენ ამავე პარტიის ოთხ წარმომადგენელს მათ შორის რაიონული ორგანიზაციის ხელმძღვანელ აშოტ რაისიანს და ჯანმრთელობის სხვადასხვა დონის დაზიანება მიაყენეს.⁴ თავდასხმის შემდეგ რაისიანმა განაცხადა,⁵ რომ მათ ოფისში 45-მდე ადამიანი დაესხა თავს, მათ შორის ახალქალაქი-ნინოწმინდის მაჟორიტარი დეპუტატი ენზელ მკოიანის ძმა და შვილი.

ინციდენტიდან რამდენიმე დღეში ენზელ მკოიანს მხარდაჭერა გამოუცხადა⁶ პარლამენტის თავმჯდომარემ, ირაკლი კობახიძემ და საპარლამენტო უმრავლესობის ლიდერმა არჩილ თალაკვაძემ.⁷ გამოძიების დასრულებამდე ასეთი განცხადებების გაკეთება შესაძლოა აღქმული იქნას ძალადობის ნახალისებად და გამოძიებაზე ზეგავლენის მცდელობად, რაც უარყოფითად აისახება წინასაარჩევნო გარემოზე.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაციით, ამ საქმეზე 3 ნოემბერს პოლიტიკური პარტია „ქართული ოცნების“ მხარდამჭერებს მარტუნ მკოიანს, ედუარდ მკოიანს, ვარაპეტ მკოიანს, არარატ ამბარიანსა და ანდრანიკ ვარსლიანს წარედგინათ ბრალდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შესაძლო ჩადენისათვის, რაც ძალადობას გულისხმობს. მთლიანობაში სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიეცა 5 პირი. ამ ინფორმაციიდან ჩანს, რომ იგნორირებულია ინციდენტში პოლიტიკური მოტივის არსებობა. ჩვენი აზრით, მხოლოდ ძალადობის მუხლით სისხლის სამართლებრივი დევნა არ იყო საკმარისი და ეს დამამძიმებელი გარემოებაც უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული.

21 ნოემბერს **ონში** გრიგოლ ვაშაძის შტაბის ხელმძღვანელს, ნოდარ ბურდილაძეს ცივი იარაღით ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება მიაყენეს. „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ წარმომადგენლის ნიკა მელიას განცხადებით, „ქართული ოცნების“ ორმა აქტივისტმა ბურდილაძეს სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა, რასაც კონფლიქტი და მისი ცივი იარაღით მძიმე დაზიანება მოჰყვა.⁸ შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაციით, გამოძიებამ დაადგინა, რომ არაფხიზელ მდგომარეობაში მყოფი მოქალაქე - ვახა ისაკაძე გვიან ღამით ქუჩაში ხმაურობდა, რა დროსაც ასევე არაფხიზელ მდგომარეობაში მყოფი პოლიტიკური პარტია „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ ქალაქ ონის რაიონული ორგანიზაციის თავმჯდომარე ნოდარ ბურდილაძე იქვე მდებარე საკუთარი საცხოვრებელი სახლიდან ქუჩაში გავიდა, ვახა ისაკაძეს მოუწოდა ხმაური შეენწყვიტა და ქუჩა დაეტოვებინა. აღნიშნული

4 ახალქალაქში ერთ-ერთი დაშავებული კატასტროფით თბილისში გადაჰყავთ, „სამხრეთის კარიბჭე“, 30.10.2018, <http://sknews.ge/index.php?newsid=19960>

5 აშოტ რაისიანი: ‘45-მდე აქტივისტი დაგვესხა თავს, პარტიას აგინებდნენ’, „სამხრეთის კარიბჭე“, 30.10.2018, <http://sknews.ge/index.php?newsid=19956>

6 <https://civil.ge/ka/archives/263558>

7 ქართული ოცნების ლიდერები ახალქალაქის ინციდენტის და ენმ-ის „პროვოკაციების“ შესახებ, civil.ge, 2.11.2018, <https://civil.ge/ka/archives/263558>

8 მელიას თქმით, ონში მათი შტაბის უფროსი „ოცნების“ აქტივისტებმა დაჭრეს, მერი – უარყოფს, netgazeti.ge, 22.11.2018, <http://netgazeti.ge/news/323337>

მოტივით მათ შორის სიტყვიერი დაპირისპირება მოხდა, რა დროსაც კახა ისაკაძემ ნოდარ ბურდილაძეს დანით სხეულზე დაზიანება მიაყენა. სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიეცა ერთი პირი. ამასთან, იმის გათვალისწინებით, რომ ფაქტს შეესწრო დაცვის პოლიციის თანამშრომელი, საქმე გამოსაძიებლად გადაეცა საქართველოს პროკურატურას, ხოლო დაცვის პოლიციის თანამშრომელს შეუჩერდა უფლებამოსილება.

19 სექტემბერს ქუთაისის საკრებულოში „ქართული ოცნების“ წევრები „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ დეპუტატს ფიზიკურად დაესხნენ თავს⁹. როგორც სხვადასხვა მედიასაშუალებების მიერ გავრცელებული ინფორმაციით გაირკვა, „ქართული ოცნების“ წევრები, **ამირან კოპალეიშვილი და იმედა სალინაძე** „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ წარმომადგენელს, **გია უკლებას** დაესხნენ თავს, რაც, მედიასაშუალებების ინფორმაციით, იმის გამო მოხდა, რომ გია უკლებამ საკუთარ „ფეისბუქ“ გვერდზე „ქართული ოცნების“ მიერ მხარდაჭერილ საპრეზიდენტო კანდიდატს, სალომე ზურაბიშვილს, შეურაცხყოფა მიაყენა. ამას მოყვა სიტყვიერი დაპირისპირება და ხელჩართული ჩხუბი საკრებულოს სხდომათა დარბაზში, შემდეგ კი დერეფანში. **შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაციით, ამ საქმეზე ორი პირი მიეცა სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში.**

2. ზენოლა

პირველი ტურის შემდეგ პოლიტიკური ნიშნით სავარაუდო ზენოლის ფაქტები, ასევე, გახშირდა. ზენოლაში ძირითადად იმ ადამიანებს ადანაშაულებდნენ, რომლებსაც რაიმე კავშირი ჰქონდა საბიუჯეტო ორგანიზაციებთან. ზენოლის ძირითადი შემთხვევები ქვემოთ არის მიმოხილული.

განსაკუთებით საგანგაშო იყო ზუგდიდის #6 სკოლის დირექტორის **ია კერზაიას** შემთხვევა. 9 ნოემბერს ამ სკოლაში შევიდნენ განათლების სამინისტროს ინსპექტორების სამსახურის თანამშრომლები, რომლებმაც წინა დღით, 8 ნოემბერს სამინისტროში მიღებული ანონიმური საჩივრის საფუძველზე სკოლაში ადმინისტრაციული და ფინანსური შემოწმება ჩაატარეს. შემოწმების შედეგად ინსპექტორებმა სხვადასხვა სახის დარღვევები გამოავლინეს და სკოლის სამეურვეო საბჭოს დირექტორის გათავისუფლების რეკომენდაცია მისცეს. ია კერზაია შემოწმების ჩატარებას პოლიტიკურ მოტივებს უკავშირებდა, კერძოდ იმას, რომ ის „ქართული ოცნების“ და სალომე ზურაბიშვილის სასარგებლო პოლიტიკურ აქტივობას არ ეწეოდა და არ მუშაობდა მისთვის ხმების მოსაპოვებლად. ამ მოვლენების შემდეგ ია კერზაიას განუვითარდა ინსულტი და, ჩატარებული ოპერაციის მიუხედავად, ის 9 დეკემბერს გარდაიცვალა. მანამდე სკოლის სამეურვეო საბჭომ, სამინისტროს რეკომენდაციის მიუხედავად, კერზაია არ გაათავისუფლა თანამდებობიდან, რადგან დარღვევები არ მიიჩნია დირექტორის გათავისუფლებისთვის საკმარის საფუძველად.

თუ გავითვალისწინებთ არჩევნების პირველ და მეორე ტურს შორის შუალედში საბიუჯეტო ორგანიზაციის თანამშრომლებზე პოლიტიკური ზენოლის ამკარად გამოკვეთილ ტენდენციას, ასევე, საქმეში არსებულ ანონიმური მოქალაქის საჩივარს, მის საფუძველზე იმავე დღეს გამოცემული ბრძანებას სკოლის შემოწმების შესახებ და მეორე დღესვე ორი თანამშრომლის გაგზავნას სკოლის ინსპექტორების მიზნით, შეგვიძლია მაღალი ალბათობით ვივარაუდოთ, რომ სკოლის შემოწმებას სწორედ საარჩევნო მოტივები ედო საფუძველად. ზენოლის საარჩევნო მოტივებს ადასტურებს ია კერზაის შვილი ბაჩანა შენგელიაძე. ამ საქმეზე პროკურატურას დანყებული აქვს გამოძიება.

ერთ-ერთი მედია ორგანიზაციის ინფორმაციით, **გარდაბანში** ზურაბიშვილის შტაბის კოორდინატორი ელბრუს აბასოვი მოსახლეობას პურზე დაფიცებას სთხოვდა იმის დასტურად, რომ თავად და მათი ოჯახის წევრებიც ნამდვილად სალომე ზურაბიშვილს მისცემენ ხმას, ადგილობრივი მუსლიმური ტრადიციით პურზე დაფიცება ყურანზე დაფიცების ტოლფასია. სოფელ ნაზარლოს ორი მცხოვრები საჯაროდ აცხადებს, რომ ამ პროცესში მერის მოადგილეც მონაწილეობდა.¹⁰

9 „ჩხუბი და დაპირისპირება ქუთაისის საკრებულოში“, Kutaisi Post, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/NKHb2S>

10 ვაჭრობა ადამიანების რელიგიური გრძნობებით - მუსლიმ მოსახლეობას აიძულებენ, პურზე დაიფიცონ, რომ ხმას ზურაბიშვილს მისცემენ, რუსთავი 2, 10.11.2018, <http://rustavi2.ge/ka/news/118450>

თბილისში არჩევნების პირველი ტურის შემდეგ მერიის დასუფთავების სამსახურის თანამშრომელი მარინა ხმოიანი სამსახურიდან გაათავისუფლეს, რისი მიზეზიც მისი თქმით, ის არის, რომ მას „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მხარდამჭერად მიიჩნევდნენ. ხმოიანი ასევე საუბრობს მის საარჩევნო აგიტაციაში იძულებით ჩართვაზე, რაც გამოიხატებოდა ოჯახის წევრის პირადი ნომრების შეგროვებაში.¹¹

გურჯაანის მუნიციპალიტეტის სოფელ ვეჯინის საბავშვო ბაგა-ბაღის მენეჯერი თამარ სიბაშვილი სამსახურიდან გაათავისუფლეს. იგი ამ ფაქტს პოლიტიკური მოტივით ხსნის და რამდენიმე არგუმენტს ასახელებს, ერთ-ერთი უკავშირდება არჩევნების წინა დღეს ერთ-ერთ მედიასაშუალებაში გავრცელებულ ფარულ აუდიოჩანაწერს, რომელშიც, სავარაუდოდ, სოფლის რწმუნებული წინასაარჩევნოდ გამართულ დახურულ შეკრებაზე საბიუჯეტო ორგანიზაციების თანამშრომლებს ავალებს ხმა მისცენ სალომე ზურაბიშვილს. თამარ სიბაშვილი ამბობდა, რომ ამ შეხვედრას ისიც ესწრებოდა და ფარული ჩანაწერის მოპოვება-გავრცელების შესახებ ინფორმაციის ფლობას აბრალებდნენ. ასევე, მისი თქმით, არჩევნების პირველი ტურის წინ მას და სხვა მენეჯერებსაც დავალებული ჰქონდათ ემუშავათ როგორც ბაღის თანამშრომლებთან, ისე ბავშვების მშობლებთან მმართველი გუნდის მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატის, სალომე ზურაბიშვილის, სასარგებლოდ. სიბაშვილი ამბობდა, რომ არჩევნებიდან ორი დღის შემდეგ ის ბაღების გაერთიანების ხელმძღვანელმა დაიბარა და მოსთხოვა თანამდებობიდან წასვლის შესახებ განცხადება დაენერა, უარის თქმის შემდეგ კი, 7 ნოემბერს, გაათავისუფლა. გაათავისუფლების ოფიციალური მიზეზი სამსახურეობრივი მოვალეობის არაჯეროვანი შესრულებაა, რომელიც შიდა ინსპექტირების საფუძველზე გამოვლინდა.¹²

12 ნოემბერს **თბილისში** ბაგა-ბაღების მართვის სააგენტომ ექვსი საბავშვო ბაღის დირექტორი გაათავისუფლა,¹³ მათგან ერთ-ერთი 169-ე ბაღის ყოფილი დირექტორი ფიქრია ჩხაიძე მიიჩნევდა, რომ ის პოლიტიკური ნიშნით იყო გაათავისუფლებული, რადგან მისგან წინასაარჩევნო პროცესში აქტიურ ჩართვას მოითხოვდნენ, რასაც ის არ აკეთებდა.¹⁴

ამ შემთხვევებში იკვეთება არჩევნების წინ პოლიტიკურ აგიტაციაში ჩართვის სავარაუდო იძულება ზემდგომების მიერ, ხოლო როდესაც ეს მიზანი არ იქნა მიღწეული, გამოყენებული იქნა ადმინისტრაციული რესურსი მათ გასათავისუფლებლად.

რეკომენდაცია

- შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ძალადობის ფაქტების გამოძიებისას მეტი უნდა იმუშაოს პოლიტიკური ნიშნის გამოკვეთის საკითხზე;
- საქართველოს პროკურატურამ სწრაფად უნდა გამოიძიოს ზუგდიდის #6 სკოლის ყოფილ დირექტორზე ია კერზაიაზე განხორციელებული სავარაუდო ზეწოლის ფაქტზე.

3. არჩევნების გაყალბება

15 დეკემბერს ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის ეთერით გავიდა რეპორტაჟი,¹⁵ რომელშიც წარმოდგენილი იყო ვიდეო ჩანაწერები, თუ როგორ აყალბებდნენ ზოგიერთი საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრები საპრეზიდენტო არჩევნებს სხვადასხვა გზით. არჩევნების გაყალბება სისხლის სამართლის დანაშაულია. ვიდეო ჩანაწერების მეშვეობით, შესაძლებელია იმ ადამიანთა იდენტიფიცირება, რომლებიც იყვნენ ამ პროცესში ჩართული. ამ ფაქტზე პროკურატურამ დაიწყო გამოძიება.

11 ოპოზიციის მხარდაჭერა - თბილისსა და რეგიონებში საჯარო მოხელეების პოლიტიკური ნიშნით გაათავისუფლება დაიწყო, rustavi2.ge, 8.11.2018, <http://rustavi2.ge/ka/news/118291>

12 სამსახურიდან გაათავისუფლება პოლიტიკური ელფერით, რადიო თავისუფლება, 13.11.2018, <https://goo.gl/vFvUJC>

13 109-ე, 131-ე, 111-ე, 169-ე, 145-ე და 50-ე ბაღის დირექტორები

14 ბაღის დირექტორის თქმით, სამსახურიდან პოლიტიკური ნიშნით დაითხოვეს – სააგენტო აღნიშნულს უარყოფს, netgazeti.ge, 13.11.2018, <http://netgazeti.ge/news/319145/>

15 <http://rustavi2.ge/ka/video/38626?v=2>

რეკომენდაცია

საქართველოს პროკურატურამ სწრაფად უნდა გამოიძიოს არჩევნების სავარაუდო გაყალბების ფაქტი.

4. ყალბი პირადობის მონმობების შესაძლო დაზიანება

20 ნოემბერს „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციისა და „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოების“ მიერ გავრცელდა განცხადება, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოში დასაქმებულმა ერთ-ერთმა თანამშრომელმა ამ ორგანიზაციებს მიაწოდა ინფორმაცია, სააგენტოს მიერ სავარაუდოდ ყალბი პირადობის მონმობების დამზადების შესახებ. მისი თქმით, ყალბი პირადობის მონმობები საპრეზიდენტო არჩევნების მეორე ტურის სალომე ზურაბიშვილის სასარგებლოდ გასაყალბებლად იბეჭდება და ამ პროცესს სააგენტოს მაღალი თანამდებობის პირები ხელმძღვანელობენ.

წყაროს ინფორმაციით ერთ ადამიანზე უნდა დაბეჭდილიყო ხუთი პირადობის მონმობა, რომლებშიც სხვადასხვა სახელი, გვარი და პირადი ნომერი მიეთითებოდა, ხოლო ფოტო ამ ერთი პირის იქნებოდა. ამ პირის მონაცემები აისახებოდა რამდენიმე საარჩევნო უბნის საარჩევნო სიაში და შესაბამისად, შესაძლებელი იქნებოდა ერთ ადამიანს სხვადასხვა პირადობით რამდენიმე უბანზე მიეცა ხმა, რაც ე.წ. „კარუსელის“ პრინციპით ხმის მიცემას წარმოადგენს.

წყაროს არ ჰქონდა ინფორმაცია, თუ რა მასშტაბის იყო აღნიშნული გეგმა ან სულ რამდენი ყალბი პირადობის მონმობის დამზადება იგეგმებოდა. მისი თქმით, პირადობის მონმობები სააგენტოს რამდენიმე ტერიტორიულ სამსახურში იბეჭდებოდა. ასევე წყაროს განმარტებით, იმ რეგიონებში, სადაც ტერიტორიული სამსახურის ხელმძღვანელები არ არიან „სანდო“ პირები, ისინი მივლინებაში გაუშვეს, ხოლო მათ ადგილას „სანდო“ პირები მიავლინეს. წყაროს ინფორმაციით, ასეთ „არასანდო“ პირებად მიჩნეულნი იყვნენ სააგენტოს წალენჯიხის ტერიტორიული სამსახურის ხელმძღვანელი არკადი ფიფია და გარდაბნის ტერიტორიული სამსახურის ხელმძღვანელი ზურაბ ხვედელიძე. წალენჯიხაში ტერიტორიული სამსახურის ხელმძღვანელი მისი მივლინებაში ყოფნის განმავლობაში მანუჩარ ნაჭყებია მჩანაცვლა. მივლინებაში ყოფნა არკადი ფიფიამ ჩვენს წარმომადგენლებს დაუდასტურა. მოპოვებული ინფორმაციით, სავარაუდოდ ასევე, მივლინებაში იმყოფება ზურაბ ხვედელიძე, რომლის მოვალეობასაც გვანცა მენაფიჩი ასრულებდა.

ამ ფაქტზე საქართველოს პროკურატურამ გამოძიება დაიწყო, რომლის ფარგლებშიც გამოიკითხნენ სადამკვირვებლო ორგანიზაციის ხელმძღვანელები. გამოძიებამ, რომელიც კვლავ გრძელდება, საზოგადოებაში დასაწყისშივე გააჩინა კითხვები, თუ რამდენად ჭეროვნად ჩატარდებოდა ყველა საჭირო საგამოძიებო მოქმედება. ნაცვლად იმისა, რომ პროკურატურას მინიმალური სამგამოძიებო მოქმედებები მაინც განახორციელებინა ამის შემდეგ გაეკეთებინა გარკვეული კომენტარი, ამ უწყებამ სადამკვირვებლო ორგანიზაციების ხელმძღვანელი პირების გამოკითხვისთანავე გაავრცელა განცხადება, რომ გამოკითხულები გამოძიებასთან არ თანამშრომლობდნენ, ვინაიდან მათ არ გათქვეს ინფორმაციის წყაროს ვინაობა.¹⁶

რეკომენდაცია

საქართველოს პროკურატურამ ჭეროვნად უნდა გამოიძიოს პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების და არჩევნების სავარაუდო გაყალბების ფაქტი და საზოგადოების მიანდოს ინფორმაცია გამოძიების შედეგების შესახებ.

16 <https://bit.ly/2LyqMgc>

5. საჯამკვირვებლო ორგანიზაციების დისკრიმინაციის მხედლობა

წინასაარჩევნო პერიოდში სადამკვირვებლო ორგანიზაციები სხვადასხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირებისა და უწყებების მხრიდან თავდასხმის ობიექტები გახდნენ. შეტევები მას შემდეგ დაიწყო, რაც სადამკვირვებლო ორგანიზაციებმა საარჩევნო გარემოს შუალედური შეფასებები გამოაქვეყნეს. თავდასხმის ობიექტები თავდაპირველად „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“ და „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ გახდნენ. თავდასხმები ცალკეულმა თანამდებობის პირებმა, ცესკოს¹⁷, კომუნიკაციების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიისა¹⁸ და თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნებისთვის უწყებათაშორისი კომისიის¹⁹ თავმჯდომარეებმა დაიწყეს, მოგვიანებით კი პროცესმა კამპანიური ხასიათი მიიღო. ამ მხრივ, ასევე, აღსანიშნავია თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნებისთვის უწყებათაშორისი კომისიაზე განვითარებული მოვლენები - კომისიის თავმჯდომარის, ამავე დროს იუსტიციის მინისტრის არაკონსტრუქციული და აგრესიული ქმედებების გამო ორმა საპარლამენტო ოპოზიციურმა პარტიამ და ზემოთ ნახსენებმა ორმა სადამკვირვებლო ორგანიზაციებმა კომისია დატოვეს.

როგორც უკვე აღინიშნა, არაკორექტული თავდასხმები „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის“ მიერ გამოქვეყნებულ ანგარიშს²⁰ მოყვა. ანგარიში საია-მ 20 აგვისტოს გამოაქვეყნა, რასაც 21 აგვისტოს ცესკოს თავმჯდომარე არაკორექტული შეფასებებით გამოეხმაურა. კვლევას თამარ ჟვანიამ „არასერიოზული“ და „არაპროფესიონალური“ უწოდა. ანგარიშზე შეფასებები გააკეთა ასევე, იუსტიციის მინისტრმა, **თეა ნულუკიანმა** და მან ორგანიზაციას ბრალი ოპოზიციური პოლიტიკური პარტიის გეგმის განხორციელებაში და ინსტიტუციებისადმი შერჩევით მიდგომაში დასდო. ნულუკიანს ამ საქმეში მხარს ზოგიერთი სადამკვირვებლო ორგანიზაციის წარმომადგენლებიც უბამდნენ. ისინი აშკარა მიკერძოებით და მმართველი პარტიის მიმართ ლოიალობით გამოირჩეოდნენ. ერთ-ერთო ასეთი სადამკვირვებლო ორგანიზაციის „ადვოკატთა და იურისტთა საერთაშორისო ობსერვატორია“ დამკვირვებლები არჩევნების დღეს სხვადასხვა უკანონო და საეჭვო ქმედებაში იყვნენ შემჩნეული.

მოგვიანებით შეტევები გაგრძელდა სხვა სადამკვირვებლო ორგანიზაციის მიმართაც. „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოებამ“ 13 სექტემბერს წინასაარჩევნო პერიოდის მონიტორინგის პირველი შუალედური ანგარიში²¹ გამოქვეყნა, სადაც კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის ორი გადაწყვეტილება გააკრიტიკა. 14 სექტემბერს ანგარიშს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის თავმჯდომარე **კახა ბექაური** გამოეხმაურა²². ბექაურმა ანგარიშში შესულ ინფორმაციასა და შეფასებებს „არაკვალიფიციური“ და „ტყუილი“ უწოდა. გარდა ამისა, მან საერთაშორისო ორგანიზაციებსაც მიმართა და მოუწოდა დაინტერესებულებიყვნენ, როგორ ხარჯავდნენ ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები მათგან მიღებულ ფინანსებს.

ცესკოს, კომუნიკაციების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის თავმჯდომარეებისა და იუსტიციის მინისტრის შემდეგ აგრესიული რიტორიკის გამოყენება დაიწყო პარტია „ქართული ოცნების“

17 „არასერიოზულია და უფრო მეტად, ალბათ არაპროფესიონალური,“ - ცესკოს თავმჯდომარე “საია“-ს კვლევას არასერიოზულს უწოდებს”, რუსთავი2, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/2yNEFY>

18 „კახა ბექაური საერთაშორისო დონორებს მოუწოდებს დაინტერესდნენ მათი დაფინანსებული ადგილობრივი ორგანიზაციების მოტივაციით“, იმედი, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/bpy4em>

19 „იუსტიციის მინისტრი საარჩევნო პროცესის შესახებ, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/rNrFmS>

20 „საია წინასაარჩევნო მონიტორინგის ფარგლებში საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების მონიტორინგს აწარმოებს“, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/n3pEdY>

21 „2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნები - წინასაარჩევნო მონიტორინგის პირველი შუალედური ანგარიში, სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/DoXiel>

22 „კახა ბექაური: „სამართლიანი არჩევნების“ შუალედური ანგარიში არაკვალიფიციურია“, რადიო თავისუფლება, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/xWzKej>

მაღალჩინოსნებმა²³ - პარლამენტის თავმჯდომარემ²⁴, დეპუტატებმა²⁵ და თბილისის მერმა²⁶, ისინი არაკორექტული და უსაფუძვლო ბრალდებების გაქვრებით ცდილობდნენ არასამთავრობო ორგანიზაციების დისკრედიტაციას. ცალკე აღნიშვნის ღირსია საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარის **ირაკლი კობახიძის** შეფასებები, რომელმაც წამყვანი არასამთავრობო ორგანიზაციების ხელმძღვანელები, ფაქტობრივად, ფაშისტებთან გაათანაბრა. მაღალი სახელმწიფო თანამდებობის პირების მიერ სადამკვირვებლო ორგანიზაციების მიმართ გამოთქმული მსგავსი აზრები მათზე თავდასხმებს ახალისებს, რისი დასტურიც იყო „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“ აღმასრულებელი დირექტორისადმი მიწერილი მუქარის წერილები, რომლებიც მათ შორის კობახიძის მიერ გამოყენებულ ფრაზებს შეიცავდნენ.²⁷

„საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“ ბოლომდე ცდილობდა უწყებათაშორისი კომისიის ფარგლებში კონსტრუქციულად ემოქმედა, ვინაიდან ჩვენთვის მნიშვნელოვანი იყო და არის ნებისმიერი ფორმატის გამოყენება და ყველა მხარესთან კონსტრუქციული თანამშრომლობა იმისთვის, რომ საარჩევნო გარემო დემოკრატიის მაღალ სტანდარტებს აკმაყოფილებდეს. თუმცა ბოლო პერიოდში განვითარებულმა მოვლენებმა და „ქართული ოცნების“ ლიდერების, მათ შორის იუსტიციის მინისტრის აგრესიულმა რიტორიკამ გვაჩვენა, რომ ამ ფორმატში თანამშრომლობა აზრს კარგავდა. ის უწყებები და მაღალი თანამდებობის პირები, რომლებიც უნდა რეაგირებდნენ საარჩევნოდ ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების შემთხვევებზე, თავად იყენებდნენ ამ რესურსს ავტორიტეტული სადამკვირვებლო ორგანიზაციების დისკრედიტაციისთვის.

აქედან გამომდინარე, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, ასევე, დატოვა უწყებათაშორისი კომისია²⁸. სამწუხაროა, რომ მმართველმა პარტიამ და კომისიის თავმჯდომარემ ვერ უზრუნველყო პროფესიონალური, მიუკერძოებელი და ნდობაზე დამყარებული სამუშაო გარემოს ჩამოყალიბება, რომელიც თავიდან აგვაცილებდა ასეთ გადაწყვეტილებებს.

რეკომენდაცია

სახელმწიფო ხელისუფლების მაღალი თანამდებობის პირებმა და სხვადასხვა სახელმწიფო ინსტიტუტების ხელმძღვანელებმა თავი უნდა შეიკავონ სადამკვირვებლო ორგანიზაციებზე თავდასხმებისა და დისკრედიტირების მცდელობისგან.

6. საოლქო და საუბნო კომისიების დაკომპლექსება

წინა წლების საარჩევნო პერიოდის მსგავსად, წელსაც მნიშვნელოვან პრობლემად წარმოჩინდა საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების პროფესიული ნიშნით დასანიშნი წევრების შერჩევის პროცესი. ამ არჩევნებისთვისაც ოპოზიციური პოლიტიკური პარტიები საუბრობდნენ იმაზე, რომ საოლქო საარჩევნო კომისიებს ჰქონდათ წინასწარი სიები იმ კანდიდატებისა, რომლებიც „ქართული ოცნების“ მიმართ ლოიალობის გამო უნდა დანიშნულიყვნენ საუბნო საარჩევნო კომისიებში.

ამ კუთხით ყველაზე საყურადღებო კრწანისის საარჩევნო ოლქში მომხდარი შემთხვევა იყო. მიმდინარე წლის 27 აგვისტოს გაერთიანებული ოპოზიციის - „ძალა ერთობაშია“-ს ერთ-ერთმა წევრმა, ლევან

23 „არჩილ თალაკვაძე არასამთავრობოებს - როდესაც „ნაციონალური მოძრაობა“ და მიხეილ სააკაშვილი გაქვბთ, ესე იგი, რაღაცას სწორად არ აკეთებთ, მეგობრებო“, interpressnews, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/iKBZEz>

24 „ირაკლი კობახიძის განცხადება“, „ქართული ოცნება“, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/UmyRFW>

25 „სოფო კილაძე - დემოკრატიისთვის საზიანოა, როცა არასამთავრობო სექტორის ზოგიერთი წარმომადგენელი ბოროტად იყენებს თავის პოზიციას“, interpressnews, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/2fBPHc>

26 „არასამთავრობო ორგანიზაციები ძირითადად შექმნილია „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მიერ - კახა კალაძე“, GHN, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/aAxUx6>

27 „ხელისუფლება ვალდებულია სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს უსაფრთხო გარემო შეუქმნას“, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2CyS8jW>

28 „ქუთაისის საკრებულოში მომხდარი ძალადობრივი ინციდენტი წინასწარჩევნო გარემოს აზიანებს“, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/uEqeWj>

ბუნაშვილი, გასაჯაროა ფარული ჩანაწერი²⁹, რომლიდანაც ირკვევა, რომ „ქართული ოცნების“ საარჩევნო შტაბსა და კრწანისის საოლქო და საუბნო საარჩევნო და კომისიების თავმჯდომარეებს შორის შესაძლოა მჭიდრო თანამშრომლობა არსებობდეს. ჩანაწერების ავთენტურობის შემთხვევაში, იკვეთება, რომ საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტება „ქართული ოცნების“ საარჩევნო შტაბთან შეთანხმებით ხდება. აუდიოჩანაწერში სახელდება ნინო მაისურაძე, „ქართული ოცნების“ კომისიების კოორდინატორი კრწანისის რაიონში, რომელმაც სიები მიანოდა კრწანისის საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს **დავით ფეტვიაშვილსა** და საუბნო საარჩევნო კომისიების წარმომადგენლებს. ჩანაწერის გასაჯაროების შემდეგ „ძალა ერთობაშია“-მ ცესკო-ს თავმჯდომარის, თამარ ჟვანიას, გადადგომა მოითხოვა³⁰. ამ მოვლენებიდან რამდენიმე საათში, ცესკოს გადადგომის განცხადებით ჩანაწერის ერთ-ერთმა მონაწილემ, კრწანისის საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, დავით ფეტვიაშვილმა, მიმართა³¹, რაც ცესკოს მიერ დაკმაყოფილდა.³²

ამის შემდეგ კიდევ ერთი შესაძლო დარღვევის შესახებ გახდა ცნობილი, კომისიების დაკომპლექტების პროცესში. მიმდინარე წლის 11 სექტემბერს „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ წევრმა დიმიტრი კორიფაძემ განცხადება გააკეთა³³, რომ ხელვაჩაურის #62 ოლქში პროფესიული ნიშნით შესარჩევი კომისიის წევრები წინასწარ შეთანხმების საფუძველზე დაინიშნებოდნენ. კორიფაძემ წინასწარი სიებიც გამოქვეყნა, რაც „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ“ გადაამოწმა და ამ სიებში მოყვანილი პირების თითქმის 90% დაემთხვა მოგვიანებით #62 საოლქო საარჩევნო კომისიის მიერ შერჩეული კანდიდატების ვინაობას.

რეკომენდაცია

საჭიროა საარჩევნო კომისიების პროფესიული ნიშნით დასანიშნი თანამდებობების შევსების პროცესის მეტი რეგლამენტაცია და მკაფიო საკვალიფიკაციო მოთხოვნების ჩამოყალიბება. უნდა შემუშავდეს კანდიდატთა შერჩევის ისეთი პროცედურები, რომლებიც მინიმუმამდე დაიყვანს იმის შანსებს, რომ პოლიტიკური პარტიების აქტივისტები დაინიშნონ ამ თანამდებობებზე.

7. კომუნიკაციების მანიპულირებადი ეროვნული კომისიის ქმედება

7.1. საზოგადოებრივი აზრის კვლევების გაშუქების საკითხი

წინასაარჩევნოდ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულმა კომისიამ მაუწყებლებს მათი დაკვეთით ჩატარებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევის სანდოობის გადამოწმება დაავალდებულა, რამაც პერსონალური მონაცემების დარღვევისა და ქვეყანაში თვითცენზურის დამკვიდრების საშიშროება შექმნა.

2018 წლის აგვისტოში, კომისიამ მაუწყებლებს წერილი გაუგზავნა³⁴ და იმ მედიასაშუალებებს, რომლებიც წინასაარჩევნო პერიოდში საზოგადოებრივი აზრის კვლევის დაკვეთას აპირებენ, ვალდებულებად განუსაზღვრა ამ კვლევების სანდოობის გადამოწმება. ნიშანდობლივია, რომ მოქმედი კანონმდებლობის არცერთი ნორმა მაუწყებელს მსგავს ვალდებულებას არ უდგენს, რადგან ეს უკანასკნელი, მათ შორის, პერსონალური მონაცემების დარღვევასთანაც არის დაკავშირებული.

29 “ჩანაწერი, რომლის თანახმად “ქართული ოცნების” საარჩევნო შტაბი საარჩევნო ადმინისტრაციებს აკომპლექტებს” - ვიდეოს ლევან ბუნაშვილი აქვეყნებს”, PALITRA NEWS, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/adAcsh>

30 „ძალა ერთობაშია“ თამარ ჟვანიას თანამდებობიდან გადადგომას მოითხოვს”, რადიო თავისუფლება, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/ahDQQZ>

31 „კრწანისის საოლქო კომისიის თავმჯდომარემ თამარ ჟვანიას გადადგომის თაობაზე მიმართა”, ნეტგაზეთი, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/vmrEr9>

32 „ცესკომ კრწანისის საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე თანამდებობიდან გადააყენა”, რადიო თავისუფლება, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/t5oPjm>

33 „დიმიტრი კორიფაძე: ჩოხატაურის ხელისუფლება აქტიურად ემზადება არჩევნების გაყალბებისთვის”, GuriisMoambe, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/hxxL5x>

34 საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის 2018 წლის 8 აგვისტოს წერილი #04/2701-18; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/iQ2XP4>

იმ ფაქტს, რომ მოქმედი კანონმდებლობით მაუწყებლები არ არიან ვალდებული ჩატარებული კვლევის სანდოობა გადაამოწმონ, ისიც ადასტურებს, რომ გასულ წელს მარეგულირებელმა კომისიამ პარლამენტს საკანონმდებლო წინადადებით³⁵ თავად მიმართა და ამ ვალდებულების საკანონმდებლო დონეზე რეგულირება მოითხოვა³⁶.

კომისიას საჭაროდ არ განუმარტავს კონკრეტული პროცედურა, როგორ უნდა გადაამოწმდეს კვლევის სანდოობა. თუმცა, 2016 წლის ნოემბერში მარეგულირებელსა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორს შორის შემდგარი მიმოწერით³⁷ ირკვევა, რომ კომისია კვლევის სანდოობის გადაამოწმების მიზნით, კვლევაში მონაწილე პირების პერსონალური მონაცემების მესამე პირებისთვის, მათ შორის, თავად კომისიისთვის გადაცემის შესაძლებლობას განიხილავდა.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის პასუხის³⁸ მიხედვით, ცალსახაა, რომ განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების ანუ პოლიტიკურ შეხედულებებთან დაკავშირებული ინფორმაციის დამუშავების საფუძველი არ არსებობს და დაინტერესებული პირის თანხმობის გარეშე დაუშვებელია ამ ინფორმაციის გასაჯაროება ან მესამე პირისათვის გადაცემა. თუმცა, ინსპექტორის პოზიციით, ვინაიდან „საარჩევნო კოდექსი“, რომელიც ორგანული კანონია, იერარქიულად უფრო მაღლა დგას ვიდრე „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონი, მას უპირატესობა უნდა მიენიჭოს. **ამით ინსპექტორმა ფაქტობრივად კომისიას მისცა უფლება წვდომა ჰქონდეს ისეთი განსაკუთრებული კატეგორიის პერსონალურ მონაცემებზე, როგორცაა პირის პოლიტიკური შეხედულებები.** ინსპექტორს ამ პროცესში არ გაუთვალისწინებია საერთაშორისო გამოცდილება, მათ შორის, ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები³⁹, რომელიც მსგავს პრაქტიკას არ იცნობს.

კომისიის სურვილი დაავალდებულოს მაუწყებლები, რომ გადაამოწმონ საზოგადოებრივი აზრის კვლევის სანდოობა და შემდეგ, თავად გააკონტროლოს, თუ რამდენად კანონის ფარგლებში მოქმედებდნენ მაუწყებლები:

- საფრთხეს უქმნის მაუწყებლების მიერ საზოგადოებრივი აზრის კვლევის ჩატარების დაკვეთას და შედეგ გამოქვეყნებას;
- უხეშად არღვევს განსაკუთრებული კატეგორიის პერსონალური მონაცემების, კერძოდ პოლიტიკური შეხედულებების საიდუმლოების დაცვას;
- ამკვიდრებს თვითცენზურის გარემოს საზოგადოებრივი აზრის კვლევაში მონაწილე რესპონდენტებისათვის;
- აჩენს საფრთხეს, რომ რესპონდენტების მიერ გაცემული პასუხების კონფიდენციალობა დაცული არ იქნება და სამომავლოდ, შესაძლოა, მოქალაქეებმა საზოგადოებრივი აზრის კვლევებში მონაწილეობა საერთოდ არ მიიღონ ან თავი შეიკავონ პოლიტიკურად მგრძობიარე თემებზე პასუხის გაცემისაგან.

ცხადია, რომ საზოგადოებრივი აზრის კვლევა არ უნდა შეიცავდეს შეცდომებს და არ უნდა იყოს გამოყენებული მანიპულაციისთვის. ამის თავიდან ასაცილებლად კანონმდებლობა⁴⁰ მედიისთვის

35 საკანონმდებლო წინადადება „საარჩევნო კოდექსისა“ და „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონებში ცვლილებების შეტანის თაობაზე; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/6i9SYN>

36 „მედიის მიერ საზოგადოებრივი აზრის კვლევის გამოქვეყნება საფრთხის წინაშე“, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, 2017; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/BsPMhS>

37 საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის 2016 წლის 8 ნოემბრის წერილი #03/3966-16; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/kxNQ2Y>

38 პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის 2016 წლის 11 ნოემბრის # PDP 3 16 00001944 პასუხი; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/CmEB2K>

39 მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციები წევრის სახელმწიფოებისათვის წინასაარჩევნო კამპანიის გაშუქებასთან დაკავშირებით, ევროპის საბჭო, 2007; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/Mq61ry>

40 საქართველოს საარჩევნო კოდექსი, 50-ე მუხლი, მე-5 პუნქტი/82-ე მუხლი

ადგენს წესებს არჩევნებთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევის გამოქვეყნების შესახებ, მათ შორის სავალდებულოა შემდეგი ინფორმაციის მითითება: გამოკითხვის დამკვეთი და შემსრულებელი, გამოკითხვის მეთოდი, შესაძლო ცდომილების ფარგლები და ა.შ.

7.2. წინასაარჩევნო ჩაქაობის ჩაბუღიების კუთხით გაღაგბული ნაბიჯები

კომუნიკაციების ეროვნულმა კომისიამ 25 სექტემბერს ორი წერილი გამოქვეყნა. პირველით⁴¹ კომისია აკრიტიკებდა „რუსთავი 2“-ზე უფასო პოლიტიკური რეკლამისთვის გამოყოფილი დროის გაზრდას, ხოლო მეორეთი⁴² სხვადასხვა მაუწყებელში გასაშვები რეკლამების შინაარსს. იმავე დღეს კომისიის თავმჯდომარემ წერილები გაუგზავნა ყველა მაუწყებელს და სამაუწყებლო ბადიდან, კანონთან შეუსაბამობის მოტივით, იმ სამი სარეკლამო ვიდეორგოლის ამოღებას თხოვს, რომლებიც მმართველი პარტიის მხარდაჭერილი საპრეზიდენტო კანდიდატის, სალომე ზურაბიშვილის საწინააღმდეგოდ არის მიმართული. ჩვენი აზრით, ორივე ქმედებამ ეჭვქვეშ დააყენა მარეგულირებლის ინსტიტუციურ მიუკერძოებლობა და შეიცავდა საარჩევნოდ ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენების ნიშნებს სალომე ზურაბიშვილის სასარგებლოდ.

პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ კომისიის განცხადება და თავმჯდომარის წერილი მაუწყებლებისადმი არ წარმოადგენს სამართლებრივ აქტს, იგი არის სარეკომენდაციო ხასიათის, შესაბამისად არ წარმოშობდა იურიდიულ შედეგებს.

ამ მხრივ განსაკუთრებით საინტერესოა, კომისიის ვებგვერდზე გამოქვეყნებული განცხადება⁴³, სადაც მარეგულირებელი შემფოთებას გამოხატავდა „რუსთავი 2“-ის მიერ უფასო პოლიტიკური რეკლამის ლიმიტის გაზრდასთან დაკავშირებით. მართალია, მისსავე განცხადებაში კომისია აღნიშნავდა, რომ *მაუწყებლის გადაწყვეტილება კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში მოდის*, მაგრამ კომისია შემფოთებულია, რომ კვალიფიციური სუბიექტის მიერ „რეკლამა მიმართულია მხოლოდ ერთი საპრეზიდენტო კანდიდატის ანტირეკლამაზე და მისი არჩევის ხელშეშლას ემსახურება“. აღნიშნულ საპრეზიდენტო კანდიდატად კომისია სალომე ზურაბიშვილს გულისხმობდა, რომელსაც მმართველი პარტია „ქართული ოცნება“ უჭერს მხარს.⁴⁴

საქართველოს საარჩევნო კოდექსში პოლიტიკური/წინასაარჩევნო რეკლამა განმარტებულია, როგორც მედიაში გასული ისეთი შინაარსის რეკლამა, რომელიც მიზნად ისახავს საარჩევნო სუბიექტის არჩევისთვის *ხელის შეწყობას/შეშლას*, შესაბამისად, არგუმენტს მოკლებული იყო კომისიის შეფასება ამ მიმართულებით, რადგან საარჩევნო სუბიექტებს სრული უფლება ჰქონდათ განეთავსებინათ სხვა კანდიდატების ხელისშემშლელი რეკლამა. მაუწყებელი, ასევე, უფლებამოსილია კანონით დადგენილი ლიმიტის ფარგლებში, რომელსაც „რუსთავი 2“ არ არღვევდა, გაზარდოს უფასო პოლიტიკური რეკლამის განთავსების დრო და ყველა კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტს უფლება მისცეს არადისკრიმინაციულად განათავსონ რეკლამა.

რაც შეეხება კომისიის თავმჯდომარის მიერ ტელევიზიებისთვის გაგზავნილ წერილებს, აქ ბეჭადური განიხილავს სარეკლამო ვიდეორგოლებს⁴⁵, რომელიც სალომე ზურაბიშვილის არჩევის ხელშეშლას ისახავს მიზნად. თავმჯდომარე მიიჩნევს, რომ რგოლების ამ ფორმით განთავსება ეწინააღმდეგება კანონს და, შესაბამისად, დაუყოვნებლივ უნდა მომხდარიყო მათი ამოღება. წერილში ბეჭადურმა შემდეგი არგუმენტები მოიყვანა:

41 „კომუნიკაციების კომისია „რუსთავი 2“-ის მიერ უფასო პოლიტიკური რეკლამის ლიმიტის გაზრდასთან დაკავშირებით განცხადებას ავრცელებს“, კომუნიკაციების ეროვნული კომისია, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/8tEMK9>

42 „კომუნიკაციების კომისია ტელევიზიებისგან სალომე ზურაბიშვილის საწინააღმდეგოდ 3 ვიდეოს ამოღებას ითხოვს“, on.ge, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/gkjkWC>

43 „კომუნიკაციების კომისია „რუსთავი 2“-ის მიერ უფასო პოლიტიკური რეკლამის ლიმიტის გაზრდასთან დაკავშირებით განცხადებას ავრცელებს“, კომუნიკაციების ეროვნული კომისია, 2018; <https://goo.gl/UqbkMW>

44 „ქართული ოცნება“ საპრეზიდენტო არჩევნებზე სალომე ზურაბიშვილს დაუჭერს მხარს“, პირველი არხი, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/fhedf6>

45 „სალომე ზურაბიშვილის საწინააღმდეგოდ რეკლამები“, NEWS.On.ge, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/mvQdZN>

- ერთ სარეკლამო რგოლში პოლიტიკური გადაცემის წამყვანის ინგა გრიგოლიას გადაცემიდან ნაწყვეტი არის გამოყენებული. კანონმდებლობა ვი საინფორმაციოს ჟურნალისტის ან წამყვანის რეკლამაში ან ტელეშოპინგში ნებისმიერი ფორმით მონაწილეობას კრძალავს.

კანონმდებლობა ნამდვილად უკრძალავს საინფორმაციოს წამყვანს რეკლამაში მონაწილეობას, მაგრამ აღნიშნულ შემთხვევაში ადგილი ჰქონდა იმ სატელევიზიო გადაცემიდან ამონარიდის გამოყენებას, რომლის მიზანსაც არანაირად არ წარმოადგენდა ჟურნალისტის რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სარეკლამო რგოლში მონაწილეობა.

- კომისია მეორე რეკლამაზე ამბობდა, რომ ზურაბიშვილის მიმართ გამოყენებულია შეურაცხმყოფელი გამონათქვამები და ის მოხსენიებულია მოღალატედ, „რაც არღვევს ზნეობრივ ნორმებს და ბღალავს ფიზიკურ პირს“.

ჩვენი აზრით, ვინაიდან საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობითა და საერთაშორისო პრინციპებით პოლიტიკური შინაარსის განცხადებები საჯარო პირის მიმართ გამოხატვის თავისუფლების მაღალი სტანდარტით არის დაცული, მსგავსი ფრაზები ზნეობრივი ნორმების დარღვევად არ უნდა იქნეს მიჩნეული.

- ერთ-ერთ სარეკლამო რგოლში გამოყენებული ცალკეული შეფასებები უხამსი შინაარსის შემცველია.

ცნება „უხამსობა“ „მაუწყებლობის შესახებ“ კანონში განმარტებულია, როგორც ქმედება, რომელიც ეწინააღმდეგება საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ეთიკურ ნორმებს და არა აქვს საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, კულტურული, საგანმანათლებლო ან მეცნიერული ღირებულება. ჩვენი აზრით, ისეთ წინასაარჩევნო სარეკლამო რგოლს, რომელშიც ერთ-ერთი საარჩევნო სუბიექტის მიერ ნათქვამი ფრაზა არის გამოყენებული მის საწინააღმდეგოდ ამომრჩევლის განსაწყობად, გააჩნია პოლიტიკური ღირებულება, მიუხედავად იმისა ცალკეული პირები ეთანხმებიან თუ არა მას. აქედან გამომდინარე, მსგავსი სახის რეკლამის განთავსება კანონთან შესაბამისი იყო.

ამრიგად, ბუნდოვანი იყო, როგორც კომისიის განცხადების, ისე თავმჯდომარის წერილის ლეგიტიმური მიზნები, რადგან:

- არც ერთი მათგანი არ იყო მიმართული იურიდიული შედეგის დადგომისკენ;
- კომისიის განცხადება უარყოფითად აფასებდა კანონით სრულიად ნებადართულ ქმედებებს, თანაც იქვე აღიარებდა, რომ კანონი არ დარღვეულა;
- თავმჯდომარის წერილში ადგილი ჰქონდა კანონის განმარტების მცდელობას მაშინ, როდესაც კომისიას ამ საკითხზე არ უმსჯელია;
- კომისიის განცხადებაც და თავმჯდომარის წერილიც მიმართული იყო ტელევიზიებისა და ოპოზიციური პოლიტიკური პარტიების ქმედებების შემლუდვისკენ.

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, ასეთი ქმედებები შეიძლება აღქმულ იქნეს საარჩევნოდ ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებად, ვინაიდან ერთი საარჩევნო სუბიექტის ინტერესებს ემსახურება, ხოლო სხვა სუბიექტების ინტერესების საწინააღმდეგოდაა მიმართული.

რეკომენდაცია

საქართველოს კომუნიკაციების მარეგულირებელმა ეროვნულმა კომისიამ საკუთარი გადაწყვეტილებები კანონის ჩარჩოებში უნდა მოაქციოს და თავი შეიკავოს ისეთი ნაბიჯების გადადგმისგან, რომლებიც მის მიუკერძოებლობას კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენებს.

8. ფაქტი ჩანაწერების გავრცელება და საგამომცემო უწყებების ჩაბმობა

წინასაარჩევნო პერიოდში სიტუაცია განსაკუთრებით მას შემდეგ გამწვავდა, რაც „რუსთავი 2“-ის ეთერით ჯერ „ომეგას“⁴⁶, ხოლო შემდეგ ხორავას ქუჩის⁴⁷ საქმესთან დაკავშირებით, სხვადასხვა ფარული აუდიოჩანაწერები გავრცელდა. სამწუხაროდ, არც ერთ შემთხვევაში ხელისუფლებას დამატებითი და ამომწურავი პასუხები არ გაუცია, იმ შესაძლო დანაშაულებთან დაკავშირებით, რაც აუდიოჩანაწერებში ჟღერდებოდა. ამის საპირისპიროდ, გაჩნდა განცდა, რომ ხელისუფლება ადმინისტრაციული რესურსის, კერძოდ, პროკურატურის მეშვეობით, ცდილობდა, საზოგადოების ყურადღება სხვა საკითხებისაკენ მიეპყრო.

პირველი აუდიოჩანაწერი „რუსთავი 2“-ის მეშვეობით „ომეგას“ თემასთან დაკავშირებით გავრცელდა და მისი ნამდვილობის დადასტურების შემთხვევაში, მასში ელიტური კორუფციისა და მყარი არაფორმალური მმართველობის ნიშნები იკვეთებოდა⁴⁸. ამის შემდეგ, ასევე, გავრცელდა აუდიოჩანაწერი ხორავას ქუჩის საქმეში მონაწილე ერთ-ერთი ბრალდებულის, მირზა სუბელიანის, მონაწილეობით, სადაც იგი არაერთ შესაძლო დანაშაულზე საუბრობდა. ჩანაწერის ავთენტურობის შემთხვევაში მასში იკვეთება ყოფილი მაღალი თანამდებობის პირებზე ზეწოლის, გახმაურებული საქმეების გამოძიებასა და მონაწილეებზე ზემოქმედების, ასევე, წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სისტემური დანაშაულების ნიშნები. ასევე, კიდევ ერთხელ დასტურდებოდა ქვეყანაში ძლიერი არაფორმალური მმართველობისა და ელიტური კორუფციის არსებობა.

პროკურატურამ ამ საქმეზე გამოძიებაც დაიწყო და განმარტა, რომ გამოძიება ამ ეტაპზე მიმდინარეობს სისხლის სამართლის საქმეზე პირადი ცხოვრების საიდუმლოს უკანონოდ მოპოვებისა და შენახვის, იძულების, პატიმრობაში მყოფი პირის კერძო საუბრის უნებართვო ჩანაწერის, ჩანაწერის უკანონოდ შენახვისა და ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის და სამსახურებრივი უფლებამოსილების შესაძლო გადამეტების ფაქტებზე.

მიმდინარე მოვლენების ფონზე, 17 ოქტომბერს საქართველოს პროკურატურამ დამატებით ბრიფინგი გამართა, სადაც აღნიშნა⁴⁹, რომ ბადრი პატარკაციშვილის მკვლელობის მომზადების ბრალდებით, დაკავებული იყვნენ კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის ყოფილი მაღალჩინოსნები. პროკურატურისვე განცხადებით, ბრალის წარდგენა 2016 წლის დეკემბერში ერთ-ერთ გახმაურებულ საქმესთან დაკავშირებით ჩატარებული ჩხრეკის დროს ამოღებული მტკიცებულებების საფუძველზე მოხდა. ის ფაქტი, რომ 2016 წლიდან მტკიცებულებები პროკურატურაში ინახებოდა და ბრალის წარდგენა მხოლოდ მიმდინარე მოვლენების ფონზე და წინასაარჩევნო პერიოდში მოხდა, აჩენს საფუძვლიან ეჭვს, რომ პროკურატურა შესაძლოა გამოყენებული იყოს ადმინისტრაციულ რესურსად, ოპონენტების დისკრედიტაციისა და მმართველი პარტიის სასარგებლოდ, რაც თავის მხრივ აზიანებს თავისუფალ საარჩევნო გარემოს და ქმნის საარჩევნო სუბიექტებს შორის არათანაბარ პირობებს.

შესაძლოა, ამავე მიზანს ისახავდა შინაგან საქმეთა მინისტრის გიორგი გახარიას განცხადება იმის შესახებ, რომ მან დეტალურად იცის, ვინ გეგმავდა და გეგმავს ქვეყანაში დესტაბილიზაციასა და პროვოკაციას.⁵⁰ გახარიას ამის თაობაზე არც რაიმე მტკიცებულება წარმოუდგენია და არც ის არის საზოგადოებისთვის ცნობილი, გამოძიება დაიწყო თუ არა.

46 „რევეტი ივანიშვილის სახელით და ბიზნესის გადანაწილების სქემა - „იბერიის“ და „ომეგა ჯგუფის“ საქმის სკანდალური ჩანაწერები“, რუსთავი 2, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/kHR6Da>

47 „ორი ჩანაწერი უნდა და ოცნება აღარ იქნებოდა“ - სკანდალური ჩანაწერები, რომელშიც მირზა სუბელიანი „ქართულ ოცნებას“ მიმართავს“, რუსთავი 2, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/T4vJj8>

48 „კორუფციის კვამლი: დიდი განაწილება თამბაქოს ბიზნესში“, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/m1prZZ>

49 „პროკურატურის განცხადება ბადრი პატარკაციშვილის მკვლელობის მომზადების საქმეზე“, მთავარი პროკურატურა, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/SXRSq1>

50 შსს მინისტრის კომენტარი, რადიო თავისუფლება, 2018, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2CCBksa>

რეკომენდაცია

საქართველოს პროკურატურა და შინაგან საქმეთა სამინისტრო მაქსიმალურად დისტანცირებული უნდა იყოს პოლიტიკური პროცესებიდან და იგი არ უნდა იქნეს გამოყენებული საარჩევნო მიზნით რომელი პოლიტიკური ძალის დისკრედიტაციისთვის.

9. სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ანაუფიქსური მუშაობა

ქართული კანონმდებლობით პოლიტიკური დაფინანსების კანონიერებასა და გამჭვირვალობაზე მონიტორინგის მანდატი სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს აქვს მინიჭებული. იგი ახორციელებს მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების ფინანსური საქმიანობის მონიტორინგს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი კომპეტენციის ფარგლებში.

როგორც პირველი ისე მეორე ტურის წინასაარჩევნო პერიოდში ძირითადად არაეფექტური იყო სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის რეაგირება პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების რეგულაციების სავარაუდო დარღვევებზე. შემთხვევების გადამოწმების პროცესი დიდხანს იწელებოდა და საბოლოოდ შედეგიც არ ჩანდა. მხოლოდ 26 ნომბერს გამოაქვეყნა აუდიტის სამსახურმა მცირე ანგარიში, რომელშიც მოცემულია ინფორმაცია რამდენიმე დარღვევაზე რეაგირების შესახებ. ასეთმა არაეფექტურობამ ამ უწყების მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებითაც გააჩინა გარკვეული კითხვები.

რეკომენდაცია

სახელმწიფო აუდიტის სამსახურმა მოკლე ვადებში უნდა დაასრულოს სავარაუდოდ უკანონო შემონირულებებისა და პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების დარღვევის სხვა ფაქტების შესწავლა, რათა კითხვები არ გაჩნდეს მის მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით.

III. საპარტიაზო ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება

სამართლებრივი ადმინისტრაციული რესურსის საარჩევნო მიზნით გამოყენების კუთხით ორი შემთხვევა იყო აღსანიშნავი. პირველი ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიის მიერ არჩევნების მეორე ტურის შუა კვირაში დანიშნას უკავშირდებოდა, მეორე კი საარჩევნო ადმინისტრაციების დაკომპლექტების ახალ წესს, რომლის მიხედვით შერჩეულმა საარჩევნო კომისიებმა პირველი საერთო არჩევნები ჩაატარეს.

1. არჩევნის მეორე ტურის შუა კვირაში დანიშნვა

ცესკომ არ გაითვალისწინა სადამკვირვებლო ორგანიზაციებისა და პოლიტიკური პარტიების არაერთი მონოდედა და არჩევნების მეორე ტური სამუშაო დღეს, 28 ნოემბერს დანიშნა⁵¹. მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობით არჩევნების სამუშაო დღეს ჩატარება დაშვებულია, რომელიც ასეთ შემთხვევაში უქმე დღედ ცხადდება, აღნიშნული გადაწყვეტილება მიუღებელი და არამიზანშენილია.

მოცემული გადაწყვეტილებით საარჩევნო ადმინისტრაციამ მხედველობაში არ მიიღო საზღვარგარეთ მყოფი საქართველოს მოქალაქეების ინტერესი და უფლება მონაწილეობა მიიღონ არჩევნებში, შეუქმნა რა მათ ხელოვნური ბარიერი არჩევნების სამუშაო დღეს დანიშნით. მათ მიერვე შექმნილი პრობლემით გამონვეული ზიანის შესამცირებლად ცესკომ საზღვარგარეთ შექმნილ უბნებზე ხმის მიცემის დრო 24 საათამდე გაახანგრძლივა.⁵² თუმცა, ნაკლებად სავარაუდოა ეს შეღავათი იყოს იმ ამომრჩევლებისთვის, რომლებიც მუშაობენ ან სწავლობენ და სხვა ქალაქში უნდა წავიდნენ ხმის მისაცემად.

გარდა ამისა, ჩვენი აზრით, ამ რეგულაციის მიღებით ცესკო გასცდა საკუთარი უფლებამოსილების ფარგლებს და საქართველოს „საარჩევნო კოდექსი“ დაარღვია, ვინაიდან კოდექსით ცალსახად არის განსაზღვრული, რომ საარჩევნო უბნები იხურება 20 საათზე. ამ წესიდან ერთადერთ გამონაკლისს წარმოადგენს ის შემთხვევა, როდესაც 20 საათისთვის უბანთან რიგში მდგომ ამომრჩევლებს უფლება ეძლევათ მონაწილეობა მიიღონ არჩევნებში. სხვა გამონაკლისი კანონმდებლობით დაშვებული არ არის.

ცესკოს დადგენილება საზღვარგარეთ ვენჭისყრის პროცესის 24:00 საათამდე გახანგრძლივების თაობაზე, სასამართლოში გაასაჩივრა „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ“ და „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოებამ“. დავის განხილვისას ცესკომ „საარჩევნო კოდექსის“ ის ნორმა⁵³ მოიყვანა არგუმენტად, რომელიც ცესკოს გამონაკლის შემთხვევაში, თუ შეუძლებელი გახდა ამ კანონით დადგენილი გარკვეული მოთხოვნების შესრულება/ ვადების დაცვა, უფლებამოსილებას აძლევს დადგენილებით განსაზღვროს ჩასატარებელი არჩევნების/გასამართი ვენჭისყრის საარჩევნო ღონისძიებები და ვადები. თუმცა, განხილვის ეტაპზე ვერ წარმოადგინა არგუმენტაცია, თუ რატომ იყო „შეუძლებელი“, მოცემულ ვითარებაში „ამ კანონით დადგენილი გარკვეული მოთხოვნების შესრულება/ვადების დაცვა“. აღნიშნული, ნაწილის მტკიცების საჭიროება არც სასამართლომ ჩათვალა აუცილებლად, შესაბამისად გაიზიარა ცესკოს პოზიცია და სარჩელი არ დააკმაყოფილა.

ცესკოს მიერ, არჩევნების დღის სამუშაო დღეს დანიშნით, უცხოეთში მყოფი მოქალაქეების გარდა, დიდი ალბათობით, პრობლემა შეექმნებათ ასევე იმ ამომრჩევლებს, რომლებიც შიდა მიგრაციის გამო თავისი რეგისტრაციის ადგილას არ იმყოფებიან და ერთ დღეში ვერ მოახერხებენ ხმის მისაცემად წასვლას და უკან დაბრუნებას.

51 საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2018 წლის 14 ნოემბრის # 351/2018 განკარგულება; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/r9MLpQ>
52 საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2018 წლის 14 ნოემბრის # 53/2018 განკარგულება; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/8qLFTw>
53 საარჩევნო კოდექსის მე-14 მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“ პუნქტი

სამუშაო დღეს არჩევნების დანიშვნასთან დაკავშირებით ამავე პრობლემაზე საუბრობდნენ⁵⁴ ოპოზიციური პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლები. აქვე უნდა ითქვას, რომ პირველი ტურის შედეგების მიხედვით, საზღვარგარეთ შექმნილ უბნებზე ხმების უმეტესობა მიიღო ოპოზიციის საპრეზიდენტო კანდიდატმა.

ჩვენი აზრით, ცესკოს არ დაუსახელებია საკმარისად დამატებული არგუმენტი, რაც გაამართლებდა არჩევნების სამუშაო დღეს დანიშვნას. გაუგებარია, რა საჭიროება არსებობდა, რომ არჩევნები 28 ნოემბერს გამართულიყო.

ამასთანავე, ცესკოს მიერ მეორე ტურის თარიღის გამოცხადებამდე, ეს თარიღი გააქვდა⁵⁵ თბილისის მერმა, ვახა ვალაძემ. მანამდე არჩევნების მეორე ტურის თარიღად 28 ნოემბერი დაანონსდა⁵⁶ ორი გამომსვლელის მიერ თელავში, მოძრაობა „მე ვიცავ თავისუფლებას“ მიერ გამართულ შეხვედრაზე. აღნიშნული ფაქტები შესაძლოა იმაზე მიუთითებდეს, რომ მმართველი პარტია და მისი მხარდამჭერები ცესკოს მიერ გადანყვეტილების ოფიციალურად მიღებამდე ფლობდნენ არჩევნების თარიღის შესახებ ინფორმაციას. აღნიშნული ფაქტები საზოგადოების გარკვეულ ნაწილში აჩენს ეჭვებსა და სპეკულაციებს ცესკოს წევრების პოლიტიკური მიკერძოებულობის შესახებ, რაც უარყოფითად აისახება საარჩევნო ადმინისტრაციის რეპუტაციაზე.

რეკომენდაცია

ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ გადანყვეტილებები უნდა მიიღოს ამომრჩევლის ინტერესებიდან გამომდინარე მაშინ, როდესაც ამის საშუალებას კანონი აძლევს.

2. საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების ახალი წესი

2017 წლის 26 ივლისს საქართველოს ორგანულ კანონში „საარჩევნო კოდექსში“ განხორციელდა ცვლილებები, რომელთა მიხედვითაც, საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების წესი შეიცვალა. ეს ცვლილებები 2017 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შედეგების გამოქვეყნების შემდეგ ამოქმედდა და რეალური მოქმედება საპრეზიდენტო არჩევნების დროს დაიწყო. ცვლილებების მიხედვით, საარჩევნო ადმინისტრაციაში პარტიების მიერ წევრების დანიშვნა დამოკიდებული არის პარტიის მიერ ბოლო საპარლამენტო არჩევნებში მიღებული ხმების რაოდენობაზე, ნაცვლად მანამდე არსებული წესისა, რომლის მიხედვითაც, საარჩევნო კომისიებში წევრის დანიშვნა დამოკიდებული იყო პარტიის მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მიღებულ დაფინანსებაზე. აღნიშნული ცვლილებებით პარტიას ერთზე მეტი წევრის დანიშვნის უფლება აქვს საარჩევნო ადმინისტრაციაში, რაც, თავის მხრივ, ვერ უზრუნველყოფს მრავალპარტიულ წარმომადგენლობას საარჩევნო კომისიებში. მაგალითად, თუკი ცვლილებების განხორციელებამდე, პარტიების მიერ დანიშნული შვიდი წევრიდან „ქართულ ოცნებას“ მხოლოდ ერთი წევრი ჰყავდა, ცვლილებების ამოქმედების შემდეგ, მას ოთხი წევრი შეუძლია ყავდეს. ცვლილება მმართველი გუნდის დეპუტატების მიერ მომზადდა.

კანონპროექტის განმარტებით ბარათში საუბარი იყო იმაზე, რომ აღნიშნული ცვლილება მიზნად ისახავდა საარჩევნო ადმინისტრაციის, როგორც სტაბილური ინსტიტუციის, საქმიანობის გაუმჯობესებას. თუმცა, რეალურად იგი მეტად პრობლემურია როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციის მიმართ სანდოობის შენარჩუნების კუთხით, ისე პოლიტიკურ ძალებს შორის თანასწორი საარჩევნო გარემოს უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, ვინაიდან ის ცალსახად ემსახურება საარჩევნო ადმინისტრაციაში მმართველი პარტიის პოზიციების განმტკიცებას. აღსანიშნავია ისიც, რომ სამოქალაქო საზოგადოება და ექსპერტები, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საერთაშორისო დონეზე, დიდი ხანია საუბრობენ

54 „ცესკო-მ მიიღო არა სამართლებრივი, არამედ პოლიტიკური მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე გადანყვეტილება“, news.ge, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/LmHtcB>

55 „ვახა ვალაძემ ცესკოს დაასწრო არჩევნების თარიღის გამოცხადება“, რადიო თავისუფლება, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/YvMnt3>

56 „ზურაბიშვილის მხარდამჭერმა არჩევნების თარიღი გამოცხადებამდე 3 დღით ადრე დაასახელეს“ [ვიდეო], netgazeti, 2018; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/3E98M2>

საარჩევნო ადმინისტრაციის დაკომპლექტების წესის ცვლილებების საჭიროებაზე, რათა ეს მნიშვნელოვანი ინსტიტუტი მეტად იყოს დაცული არასათანადო პოლიტიკური გავლენებისაგან და დაეფუძნოს წევრთა პროფესიულ კომპეტენციასა და დამოუკიდებლობას.⁵⁷ ნაცვლად აღნიშნული საჭირო მიმართულებებით ძირეული რეფორმირების განხორციელებისა, რასაც საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების წესი საჭიროებს, განხორციელებული ცვლილებით ამ ინსტიტუციის კიდევ უფრო მეტად პოლიტიზება მოხდა, ვინაიდან ახალი წესი იწვევს, სხვა პარტიებთან შედარებით, მმართველი პარტიის დომინირებულ მდგომარეობას საარჩევნო ადმინისტრაციის ყველა დონეზე.

რეკომენდაცია

- მოკლევადიან პერსპექტივაში საარჩევნო ადმინისტრაციის დაკომპლექტების წესი არჩევნების შედეგებზე უნდა იყოს მიბმული, თუმცა არა მსგავსი გაუმართლებელი ფორმით: ერთ პარტიას საარჩევნო ადმინისტრაციაში მხოლოდ ერთი წევრის დანიშვნის უფლება უნდა ჰქონდეს და არა რამდენიმე წევრის, როგორც ეს ამჟამად არის;
- გრძელვადიან პერსპექტივაში საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების წესი საჭიროებს საფუძვლიან რეფორმირებას. ამ პროცესში მაქსიმალურად უნდა იყვნენ ჩართული ძირითადი პოლიტიკური პარტიები და სხვა დაინტერესებული მხარეები.

57 „არასამთავრობო ორგანიზაციები საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების ახალ წესზე“, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, 2017; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/pHYk6j>

IV. ინსტიტუციური აღმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება

წინასაარჩევნო პერიოდში მმართველი პარტიის მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატის სასარგებლოდ რამდენიმე სახის ინსტიტუციური ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენების შემთხვევას შექონდა ადგილი. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია საბიუჯეტო ორგანიზაციებში დასაქმებულთა წინასაარჩევნო შეხვედრებზე მობილიზება და მათთვის მხარდამჭერთა სიების შეგროვების იძულება ასევე, უკანონო აგიტაციისა და საკომუნიკაციო საშუალებების საარჩევნო მიზნით გამოყენების რამდენიმე შემთხვევა. ამ არჩევნებზეც საარჩევნო კომისიები სოციალური ქსელების პირადი გვერდებით აშკარა აგიტაციის შემთხვევებს კვლავ არ აღიარებდნენ საარჩევნო აგიტაციად, რაც პრობლემად რჩება.

1. საბიუჯეტო ორგანიზაციების თანამშრომელთა მობილიზება და წინასაარჩევნო აქტიურობის რაზმი

საანგარიშო პერიოდში აგიტაციაში ჩაბმის შესაძლო იძულების ორი განსხვავებული სახე გამოვლინდა, ერთი შემთხვევებში სახეზე იყო საბიუჯეტო ორგანიზაციაში⁵⁸ დასაქმებულთა მობილიზება წინასაარჩევნო შეხვედრებზე, ხოლო სხვა შემთხვევებში - მათთვის დავალების გაცემა, შეგროვებითა და მხარდამჭერთა სიები.

1.1. წინასაარჩევნო შეხვედრებზე მობილიზება

„ქართული ოცნების“ მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატის, სალომე ზურაბიშვილის წინასაარჩევნო შეხვედრებს საქართველოს რეგიონებში ტრადიციულად მრავლად ესწრება საბიუჯეტო ორგანიზაციაში დასაქმებული პირები, მათ შორის საჯარო მოხელეები. ზურაბიშვილმა წინასაარჩევნო კამპანია **12 სექტემბერს ქუთაისიდან** დაიწყო, სადაც სამუშაო საათების მიუხედავად მას ესწრებოდნენ საბიუჯეტო ორგანიზაციების თანამშრომლები, ა(ა)იპ ქუთაისის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკის თანამშრომლები, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლექტორები.⁵⁹ **15 სექტემბერს, ხარაგაულში**, საპრეზიდენტო კანდიდატის შეხვედრას ესწრებოდნენ ხარაგაულის N2 საჯარო სკოლის დირექტორი ვალერი გოგნაძე, ხარაგაულის ლიტერატურული თეატრის ხელმძღვანელი იზა ვეფხვაძე.⁶⁰ სალომე ზურაბიშვილმა 2 ოქტომბერს წინასაარჩევნო შეხვედრები **ნინოწმინდაში, ახალქალაქსა და ასპინძაში** გამართა, რომლებსაც მუნიციპალიტეტების მერიის, სკოლების, ა(ა)იპ-ებისა და საბავშვო ბაღების წარმომადგენლებიც ესწრებოდნენ.⁶¹ 3 ოქტომბერს ზურაბიშვილი **ახალციხეში** იმყოფებოდა, ამ დღეს ახალციხის მერიის 20-მა თანამშრომელმა აიღო ერთდღიანი შვებულება და უმრავლესობა ადასტურებს კანდიდატთან შეხვედრაზე დასწრებას.⁶² სულ სამცხე-ჯავახეთში შეხვედრებზე 2 და 3 ოქტომბრის განმავლობაში ერთდღიან შვებულებაში 80 საჯარო მოხელე იყო გასული.⁶³ საჯარო მოხელეების მაღალი აქტივობით ხასიათდებოდა ზურაბიშვილის მიერ ქვეყნის მასშტაბით გამართული სხვა სააგიტაციო შეხვედრებიც.

58 საბიუჯეტო ორგანიზაცია – მხარჯავი დაწესებულება ან/და ბიუჯეტით გათვალისწინებული პროგრამების/ქვეპროგრამების ფარგლებში თანხის განკარგვის უფლებამოსილების მქონე ორგანიზაცია, რომელიც ახორციელებს საკუთარი ბიუჯეტის პროექტის მომზადებას, ბიუჯეტის შესრულებასა და ანგარიშგებას დადგენილი ნორმების, პროცედურებისა და წესების თანახმად.

59 „ქუთაისში სალომე ზურაბიშვილის საარჩევნო შეხვედრას ადგილობრივი ჩინოვნიკები ესწრებოდნენ“, ქუთაისი პოსტი, 2018, ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/sdFhrz>

60 „სალომე ზურაბიშვილი – ხარაგაულში სამედიცინო ტურიზმის განვითარებაა შესაძლებელი“, ჩემი ხარაგაული, 2018, ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/UX6k4X>

61 ვრცლად იხილეთ სტატიაში „საჯარო მოხელეები სალომე ზურაბიშვილის შეხვედრებზე“, სამხრეთის კარიბჭე, 2018, ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/iSizCw>

62 „ზურაბიშვილთან შეხვედრაზე ცოტახნით შევირბინეთ“ – მერიიდან შვებულებაში ერთდროულად 40 თანამშრომელი იყო“, სამხრეთის კარიბჭე, 2018, ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/6emnwT>

63 „სამცხე-ჯავახეთის გუბერნიასა და მერიებში წინასაარჩევნოდ შვებულებით 192 თანამშრომელი სარგებლობს“, სამხრეთის კარიბჭე, 2018, ხელმისაწვდომია: <http://sknews.ge/index.php?newsid=19739>

ჩამოთვლილი შემთხვევები საყურადღებოა იმ გარემოების გამო, რომ ხელისუფლების მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატის შეხვედრებს მასობრივად ესწრებიან სწორედ საბიუჯეტო ორგანიზაციების თანამშრომლები, რომლებიც ამა თუ იმ ფორმით არიან პოლიტიკური თანამდებობის პირებზე სამსახურეობრივად დაქვემდებარებული პირები და შესაბამისად, არსებობს მაღალი რისკი იმისა, რომ ისინი საკუთარი ნების გარეშე მონაწილეობენ წინასაარჩევნო კამპანიაში და ხდება ირღვევა საარჩევნო კოდექსის ის ჩანაწერი, რომელიც „კრძალავს სამსახურეობრივად დაქვემდებარებული ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის ჩაბმას ისეთ საქმიანობაში, რომელიც ხელს უწყობს კანდიდატის წარდგენას ან/და არჩევას.“⁶⁴

გარდა ამისა, რთულად წარმოსადგენია, რომ პარტიულ ღონისძიებაზე დასწრების გულწრფელი სურვილი საბიუჯეტო ორგანიზაციების ფაქტობრივად ყველა თანამშრომელს ჰქონდეს და სხვა მიზეზების გამო არ ჩადიოდეს ამ ქმედებას. საარჩევნო კამპანიისთვის საჯარო მოსამსახურეთა მსგავსი მობილიზება, კანონის პირდაპირი დარღვევაც რომ არ იყოს, მინიმუმ ხელს უწყობს საჯარო სამსახურის უკიდურეს პოლიტიზებას, რაც მიუღებელია.

1.2. პოქანსიურ მხარდაჭერით სიხშირის შერჩევის რეგულაცია

რამდენიმე რეგიონში მუნიციპალიტეტების თანამდებობის პირები საბიუჯეტო დაფინანსებაზე მყოფი არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების (ა(ა)იპ) დირექტორებს და მათ თანამშრომლებს ავალდებულებდნენ, შეედგინათ სალომე ზურაბიშვილის პოტენციურ მხარდამჭერთა სია და მითითებულ პირებთან გადაეგზავნათ. ამის შესახებ ინფორმაცია „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ“ პარტნიორ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად მიიღო, თუმცა ორგანიზაციების ზუსტ დასახელებასა და მტკიცებულებებს ვერ ვასაჯაროებთ, რადგან ამ ორგანიზაციაში დასაქმებული პირები მიიჩნევენ, რომ გასაჯაროებით საფრთხე შეექმნება მათ და მათი ოჯახის წევრების შრომით უფლებებს.

ა(ა)იპ-ის თანამშრომლებმა დამკვირვებლებთან საუბარში განაცხადეს, რომ მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელების დავალებით მათ გადაეცათ ცარიელი ბლანკები, რომელშიც თითოეულმა ათი მხარდამჭერის პერსონალური მონაცემები უნდა მიუთითოს. მათივე ინფორმაციით, სიების შედგენა იმ მოტივით ხდება, რომ „ქართული ოცნების“ მხარდაჭერილმა პრეზიდენტობის კანდიდატმა სალომე ზურაბიშვილმა გამარჯვება პირველივე ტურში მოიპოვოს.⁶⁵

იგივე გაგრძელდა არჩევნების პირველი ტურის შემდეგაც. **ზუგდიდის** ორ საბავშვო ბაღში (ინფორმატორის ვინაობის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად, კონკრეტულ ბაღებს ვერ ვასახელებთ) დასაქმებულ პირებს ადმინისტრაცია სთხოვდა სალომე ზურაბიშვილის მხარდამჭერთა სიების მითანას. ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის ინგირის თემის, სოფელ **თირემეს** ბაღის აღმზრდელს გამგემ დაავალა ბიულეტენში ზურაბიშვილის სპეციალური გეომეტრიული ფიგურით შემოხაზვა.

მარნეულის მე-4 საბავშვო ბაღის თანამშრომლებს სთხოვდნენ, რომ ხმა ზურაბიშვილისთვის მიეცათ, რასაც ადასტურებს ბაღის ერთ-ერთი თანამშრომელი, ის ყველა თუ როგორ აუხსნა თავის გამგეს, რომ ის თელავშია რეგისტრირებული და იქ უნდა მისცეს ხმა.⁶⁶

რეკომენდაცია

საბიუჯეტო ორგანიზაციის ხელმძღვანელებმა თავი უნდა შეიკავონ მათზე დაქვემდებარებული საჯარო მოხელეების წინასაარჩევნო აგიტაციაში უკანონო ჩაბმისგან და პატივი სცენ მათ შრომით უფლებებს. ასევე, თანამშრომელთა აგიტაციაში ჩაბმით არ შეაფერხონ მუნიციპალური ორგანოების ფუნქციონირება.

64 საარჩევნო კოდექსის 49-ე მუხლის 1 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი
65 „მუნიციპალიტეტების ა(ა)იპ-ების თანამშრომლებს შესაძლოა სალომე ზურაბიშვილის მხარდამჭერების მობილიზებას ავალდებუდნენ“, 2018, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“ და სხვა, ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/nC3eVC>
66 საჯარო მოხელეების შანტაჟი და დაშინება - არჩევნების მეორე ტურის მოახლოებასთან ერთად მარნეულში ვითარება რთულდება, 16.11.2018, <http://rustavi2.ge/ka/news/118967>

2. უკანონო აპიტიაცია

საარჩევნო კოდექსი წინასაარჩევნო აგიტაციას კენჭისყრამდე 60 დღის განმავლობაში (წინასაარჩევნო პერიოდი) არეგულირებს. ამ პერიოდში ზოგიერთ პირს სრულად აკრძალული აქვს აგიტაციის უფლება (მაგ.: მოსამართლე, საარჩევნო კომისიის წევრი), ხოლო სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საჯარო მოხელეებს – სამუშაო საათების განმავლობაში ან/და როდესაც ისინი უშუალოდ ასრულებენ სამსახურებრივ ფუნქციებს.

2.1. აპიტიაცია სოციალური ქსელის პირადი ანგარიშის მეშვეობით

საანგარიშო პერიოდში საჯარო მოხელეები განსაკუთრებით აქტიურ აგიტაციას ეწეოდნენ სოციალური ქსელ „ფეისბუქის“ მეშვეობით. სალომე ზურაბიშვილის სასარგებლოდ „ფეისბუქზე“ სააგიტაციო მასალის გაზიარებას ადგილი ჰქონდა ზუგდიდის, ბათუმის, გორის, ქუთაისის, წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის საჯარო მოხელეების მხრიდან, თუმცა საარჩევნო კომისიებმა არცერთი ჩვენი საჩივარი არ დააკმაყოფილა, რადგან „ფეისბუქით“ განეულ აგიტაციასთან დაკავშირებით, ცენტრალურ საარჩევნო კომისია კვლავ გასული წლების პრაქტიკას მისდევს⁶⁷ და „ფეისბუქის“ პირადი ანგარიშიდან განეულ აგიტაციას არ მიიჩნევს თავისი რეგულირების სფეროდ.

აგიტაციის ამდენად ვიწროდ განმარტება ცდება საარჩევნო კოდექსის მიზნებს და ვერ იქნება ნორმის ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის ეფექტური გზა. აგიტაცია საქართველოს ორგანული კანონის საარჩევნო კოდექსის მიხედვით, გარდა ამომრჩეველთა პირდაპირ მონაწილეთა საარჩევნო სუბიექტის მხარდასაჭერად ან სანინააღმდეგოდ, არის, ასევე, *ნებისმიერი საჯარო მოქმედება, რომელიც ხელს უწყობს ან ხელს უშლის მის არჩევას*. საჯარო მოხელეები თავიანთ ქმედებით („ფეისბუქზე“ სააგიტაციო მასალის გაზიარება), საჯაროდ აფიქსირებენ თავიანთ პოზიციას და შესაბამისად, აგიტაციას ეწევიან კონკრეტული პარტიის სასარგებლოდ.

ცესკოს ამ პრაქტიკის პრობლემურობა „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ“ პარტნიორ ორგანიზაციებთან ერთად „ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების შესახებ ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმის“⁶⁸ განხილვისას წამოჭრა და მისი ადეკვატური განმარტება მოითხოვა.⁶⁹ ამასთან დაკავშირებით ცესკოსთან შეთანხმება ვერ შედგა, თუმცა მემორანდუმში ხაზი გაესვა, რომ სოციალურ ქსელების პირადი ანგარიშიდან აგიტაციის დროს ადმინისტრაციული რესურსების (როგორც წესი საკომუნიკაციო საშუალებების) შესაძლო გამოყენება იქნება საარჩევნო ადმინისტრაციის მოკვლევის საგანი. თუმცა პრაქტიკამ აჩვენა, რომ საჯარო მოხელის მხრიდან „ფეისბუქზე“ სააგიტაციო მასალის გაზიარებისას მის მიერ ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების დადგენა ფაქტიურად შეუძლებელია,⁷⁰ შედეგად ყველა ჩვენს საჩივარზე კომისიამ გადაწყვეტილების საფუძველად მხოლოდ მოხელის ახსნა-განმარტებას უთითებდა.⁷¹

რეკომენდაცია

აუცილებელია, რომ საარჩევნო კომისიებმა სოციალური ქსელების მეშვეობით საარჩევნო აგიტაცია აღიქვან კანონის დარღვევად და მიიღონ შესაბამისი გადაწყვეტილებები.

67 „ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენება 2017 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების-თვის საქართველოში“, 2017, გვ. 14, ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/zyTmq1>

68 მემორანდუმი 2010 წლიდან ყოველი არჩევნების წინ იდება ცესკოს, პოლიტიკურ პარტიებსა და დამკვირვებელ ორგანიზაციებს შორის, მემორანდუმის მიზანია ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების აკრძალვის შესახებ კანონმდებლობის ერთგვაროვან განმარტებაზე შეთანხმება

69 იხ. 27 აგვისტოს განცხადება: <https://goo.gl/3CVmpf>

70 მაგალითად, პრაქტიკულად შეუძლებელია დადგენა მოხელემ „ფეისბუქით“ სარგებლობისას საკუთარი სახსრებით შექმნილი ინტერნეტი გამოიყენა თუ სამსახურებრივი

71 იხ. <https://sachivrebi.cec.gov.ge>-ზე გადაწყვეტილებები N50, N01/239, N89

2.2. ანონიმური საბიუჯეტო უწყებების საკომუნიკაციო საშუალებებით

2018 წლის 19 სექტემბერს ა(ა)იპ „ტყიბულის მუნიციპალიტეტის კულტურის ობიექტების გაერთიანების“ ვებ-გვერდზე **infotkibuli.ge** განთავსდა პრეზიდენტობის კანდიდატ სალომე ზურაბიშვილის წინასაარჩევნო კამპანიის შემცველი მასალა.⁷²

საარჩევნო კოდექსის მიხედვით სააგიტაციო მიზნებისთვის ნებისმიერ პირს ეკრძალება იმ ორგანიზაციებისათვის განკუთვნილი საკომუნიკაციო საშუალებების, საინფორმაციო მომსახურების გამოყენება, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდებიან. ვებგვერდი infotkibuli.ge წარმოადგენს ა(ა)იპ „ტყიბულის მუნიციპალიტეტის კულტურის ობიექტების გაერთიანების“ კუთვნილებას, რომელიც თავის მხრივ ფინანსდება ტყიბულის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან. შესაბამისად სახეზე იყო აგიტაცია ბიუჯეტიდან დაფინანსებული ვებგვერდის მეშვეობით. საოლქო საარჩევნო კომისიამ დააკმაყოფილა „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“ საჩივარი და შეადგინა ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი ვებგვერდ infotkibuli.ge-ს ადმინისტრატორის ნანა რაზმაძის მიმართ.⁷³

მსგავსი შემთხვევა დაფიქსირდა ნინოწმინდაში, სადაც 2 და 3 ოქტომბერს მუნიციპალიტეტის საკრებულოს ოფიციალურ „ფეისბუქ“ გვერდზე განთავსდა პრეზიდენტობის კანდიდატ სალომე ზურაბიშვილის წინასაარჩევნო კამპანიის შემცველი მასალა.⁷⁴

28 ნოემბერს არჩევნების მეორე ტურის მიმდინარეობისას **ზუგდიდის** საარჩევნო ოლქის საარჩევნო უბნებზე ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის ბალანსზე რიცხული ავტომობილით (სახ. ნომრით ZMG 400) მთელი დღის განმავლობაში გადაადგილდებოდა ზუგდიდის კეთილმოწყობის მართვის ცენტრის დირექტორის მოადგილე მამუკა ციმინტია. სახელმწიფოს ბალანსზე რიცხული სატრანსპორტო საშუალების საარჩევნო მიზნით გამოყენება საარჩევნო კოდექსით აკრძალულია და წარმოადგენს ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებას.

ინსტიტუციური ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენების კიდევ ერთი შემთხვევა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის „ფეისბუქ“ გვერდის მონიტორინგის შედეგად გამოვლინდა. უწყების ოფიციალურ „ფეისბუქ“ გვერდზე 2018 წლის 21 ნოემბერს განთავსდა პრეზიდენტობის კანდიდატ სალომე ზურაბიშვილის წინასაარჩევნო კამპანიის შემცველი მასალა,⁷⁵ სადაც მთავრობა „დევნილ თანამემამულეებს“ სალომე ზურაბიშვილის მხარდაჭერისკენ და „ნაციონალური მოძრაობის“ წინააღმდეგ ხმის მიცემისკენ მოუწოდებდა. გარდა ამისა, იგივე შინაარსის მასალა მოქალაქეებმა მთავრობის ოფიციალური იმეილის მეშვეობითაც მიიღეს. ეს შემთხვევა წინააღმდეგობაში მოდის საარჩევნო კოდექსთან⁷⁶, რომელიც სახელმწიფო დაწესებულებისათვის განკუთვნილი ტექნიკური საშუალებების სააგიტაციო მიზნით გამოყენებას კრძალავს. „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ“ ეს ფაქტი ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში გაასაჩივრა და საქმე განხილვამია.

რეკომენდაცია

საბიუჯეტო ორგანიზაციის ხელმძღვანელებმა თავი უნდა შეიკავონ მათზე დაქვემდებარებული საჯარო მოხელეების წინასაარჩევნო აგიტაციაში უკანონო ჩაბმისგან და პატივი სცენ მათ შრომით უფლებებს. ასევე, თანამშრომელთა აგიტაციაში ჩაბმით არ შეაფერხონ მუნიციპალური ორგანოების ფუნქციონირება.

72 იხ. <https://bit.ly/2xukylj>

73 იხ. N57 ტყიბულის საოლქო საარჩევნო კომისიის გადანაცვები, <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=7064>

74 „ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენების ფაქტი ნინოწმინდაში“, სამხრეთის კარიბჭე, 2018, <http://sknews.ge/index.php?newsid=19513>

75 აფხაზეთის ა/რ მთავრობის ოფიციალური ფეისბუქ გვერდი; ხელმისაწვდომია: <https://goo.gl/U8vNYw>

76 საარჩევნო კოდექსის 48-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“ პუნქტი

V. ფინანსური ადმინისტრაციული რესურსების საარჩევნო მიზნით გამოყენება

ფინანსური ადმინისტრაციული რესურსი ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი რესურსია წინასაარჩევნოდ სერიოზული უპირატესობის მოსაპოვებლად. საქართველოს „საარჩევნო კოდექსი“ კრძალავს მხოლოდ არჩევნებამდე 60 დღის განმავლობაში საბიუჯეტო პროგრამების დაფინანსების ზრდას და ახალი პროგრამების წამოწყებას. აქ იგულისხმება ის, რომ აღნიშნულ პერიოდში არ უნდა მოხდეს კანონში ამ სახის ცვლილებების შეტანა, თუმცა წინასწარ დაგეგმილი პროგრამის განხორციელებას კანონი არ კრძალავს. სწორედ ამიტომ ხელისუფლებას, როგორც წესი, უადვილდება ხოლმე ამ რეგულაციის გვერდის ავლა, თუნდაც იმით, რომ ბიუჯეტში ცვლილებს წინასწარ დაგეგმავს და კონკრეტულ პროგრამებს წინასაარჩევნოდ უპრობლემოდ განახორციელებს. ეს არის მიზეზი იმისა, რომ ამ საკითხის შესწავლისას ჩვენ არამართო კანონის დარღვევაზე ვამახვილებთ ყურადღებას, არამედ ვაანალიზებთ იმ საბიუჯეტო პროგრამებსაც, რომლებიც კანონის დაცვით არის ინიცირებული და განხორციელებული, თუმცა არჩევნების შედეგებზე სერიოზული გავლენა შეიძლება ჰქონდეს.

ამ შემთხვევებში ჩვენ ვსაუბრობთ ხოლმე სახელმწიფო სახსრების საარჩევნოდ მოტივირებულ ხარჯვაზე, ანუ სიტუაციაზე, როდესაც არჩევნებამდე რამდენიმე თვით ადრე ისეთი საბიუჯეტო პროგრამების ინიცირება ხდება, რომლებიც ძირითადად ამომრჩევლის გულის მოსაგებად არის გამიზნული და შეიძლება არ შეესაბამებოდეს ქვეყნის გრძელვადიან ინტერესებს. ამასთანავე, არსებობს განსაკუთრებული სოციალური დატვირთვის მქონე გარკვეული სახელმწიფო პროგრამები, რომლებიც ითვალისწინებს მოსახლეობის ფართო ფენებისთვის თვალსაჩინო სოციალური სიკეთის პირდაპირ გადაცემას. ამის მაგალითი შეიძლება იყოს სოციალური დახმარებებისა და სხვა სახის შეღავათების გაზრდა.

ჯანსაღი და კონკურენტული საარჩევნო გარემოსთვის ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი პროგრამების ინიცირება არ მოხდეს არჩევნებამდე მცირე ხნით ადრე, რადგან ამით სახელისუფლო კანდიდატი/პარტია სერიოზულ უპირატესობას მიიღებს.

საანგარიშო პერიოდში არ დაფიქსირებულა ცენტრალური ან ადგილობრივ ბიუჯეტის ცვლილება, რომლითაც დაირღვეოდა „საარჩევნო კოდექსის“ ზემოთ აღნიშნული რეგულაციას.

რაც შეეხება საარჩევნოდ მოტივირებულ ხარჯებს, საპრეზიდენტო არჩევნების პირველი ტურის შემდგომი პერიოდი ამ კუთხით გამორჩეული იყო. პირველი ტურის შემდეგ თითქმის ყოველდღე ვისმენდით „ქართული ოცნების“ ლიდერების დაპირებებს ახალი მრავალმილიონიანი სოციალური ხასიათის პროექტების შესახებ. ეს ტენდენცია, თავისი არსით, ინტენსივობითა და სამიზნე აუდიტორიით ცხადად ატარებს საარჩევნო მოტივირებული საბიუჯეტო ხარჯვის ხასიათს, რაც სწორედ საარჩევნოდ ფინანსური ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებას წარმოადგენს. სახელმწიფომ უნდა შეიმუშავოს სოციალური პოლიტიკა, რომელიც არა მხოლოდ წინასაარჩევნო პერიოდში გაზრდის სოციალური დახმარებების ოდენობას, არამედ ხელს შეუწყობს სოციალური დაცვის სტაბილური სისტემის ჩამოყალიბებას. ჯანსაღი და კონკურენტული საარჩევნო გარემოსთვის ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი საბიუჯეტო პროგრამების ინიცირება არ მოხდეს არჩევნებამდე მცირე ხნით ადრე, რადგან ამით სახელისუფლო კანდიდატი სერიოზულ უპირატესობას იღებს.

საარჩევნოდ მოტივირებული სახელმწიფო ხარჯებისა და პროგრამებიდან აღსანიშნავია მთელი ქვეყნის მასშტაბით ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილი 900-მდე ოჯახისთვის ბინების დაკანონება, სხვადასხვა ჯგუფისთვის სოციალური დახმარებების ან ხელფასების ზრდა, ერთჯერადი სოციალური დახმარებების გაცემა და სხვა. გარდა ამისა, პირველი ტურის შემდეგ მმართველი პარტიის „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარის ბიძინა ივანიშვილის საქველმოქმედო ფონდმა „ქართუმ“ 600 000 ათასი მოქალაქისთვის საკრედიტო ორგანიზაციებში დაგროვებული ვალების ჩამოწმების პროგრამის შესახებ განაცხადა. ეს შემთხვევა ამომრჩევლის სავარაუდო მოსყიდვასთან ერთად საარჩევნოდ ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებად იმიტომ მივიჩნიეთ, რომ მის განხორციელებაში საქართველოს მთავრობა იყო ჩართული.

1. დევნილი ოჯახისთვის საცხოვრებელი ფართის დაკანონება

საქართველოს მთავრობამ 9 ნოემბერს გამოსცა განკარგულება, რომლითაც დევნილის სტატუსის მქონე პირებს, სულ 889 ოჯახს საცხოვრებელი ფართები დაუკანონა.⁷⁷ განკარგულება შეეხო ქვეყნის მასშტაბით მრავალ ქალაქს, მათ შორისაა გორი (455 ბინა), თბილისი (149 ბინა), მარნეული (54) და ა.შ. დევნილთა დიდი ნაწილი ამ ბინებს ფაქტობრივად უკვე წლებია რაც ფლობდა, განკარგულების შედეგად კი ის მათ უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაეცა.

2. სხვა შემთხვევები

საარჩევნოდ მოტივირებული სახელმწიფო პროგრამების ტენდენციას სათავე დაუდო პრემიერმინისტრმა, რომელმაც 2 ნოემბერს განაცხადა, რომ 140 000 სოციალურად დაუცველ ბავშვს 10 ლარიდან 50 ლარამდე გაეზრდება დახმარება,⁷⁸ რაც ჯამში დამატებით 70 მილიონ ლარამდე საბიუჯეტო ხარჯს გულისხმობს. იმავე დღეს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი, დავით სერგეენკო ამომრჩეველს მთავრობის დადგენილების მიღებას დაპირდა,⁷⁹ რომლის თანახმადაც თუკი ადამიანი დაინცეს მუშაობას, მას ერთი წლის მანძილზე შეუნარჩუნდება ფულადი სოციალური დახმარება, ხოლო შემდეგი წლის განმავლობაში შეუნარჩუნდება არაფულადი პრივილეგიები. მისი თქმით, შესაბამის დადგენილებას მთავრობა უახლოეს მომავალში მიიღებს. სერგეენკომ, ასევე, განაცხადა, რომ სამინისტრო დევნილი ოჯახების განსახლების მიზნით მენაშენებისგან 400 ბინას შეისყიდის.⁸⁰ მისი ინფორმაციით, ამ ეტაპზე სამინისტრო საცხოვრებელ ფართებს თბილისში, რუსთავეში, მარნეულში, ხაშურში, ბათუმსა და ქუთაისში შეისყიდის და პრიორიტეტი თბილისის მიენიჭება. 4 ნოემბერს დმანისის და წალკის მაჟორიტარმა დეპუტატმა, კახაბერ ოქრიაშვილმა განაცხადა,⁸¹ რომ მან პარლამენტს „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ კანონში ცვლილებების ინიციატივით მიმართა.⁸² კანონპროექტი ითვალისწინებს დასახლებისთვის, შესაბამისი კრიტერიუმების დაკმაყოფილების გარეშე, მაღალმთიანის სტატუსი მინიჭების შესაძლებლობას, რასაც ბიუჯეტიდან დამატებითი ხარჯების გამოყოფა შეიძლება მოყვას.

8 ნოემბერს თავდაცვის მინისტრმა ლევან იზორიამ განაცხადა, რომ 2020 წლამდე 728 სამხედრო მოსამსახურეს გადაეცემა ბინა. იზორია სამხედრო მოსამსახურეების სახელფასო უზრუნველყოფასაც შეეხო და აღნიშნა, რომ სამხედრო მოსამსახურეების სახელფასო უზრუნველყოფის მატება გაგრძელდება 2020 წლამდე.⁸³

სამხედრო მოსამსახურეებისთვის ხელფასების გაზრდის შესახებ ინფორმაცია კიდევ უფრო დააკონკრეტა პრემიერმინისტრმა ბახტაძემ, მისი განმარტებით 2019-2020 წლებში 7 526 სამხედრო მოსამსახურეს ხელფასი წოდების მიხედვით გაეზრდება, მან ასევე დაამატა, რომ 2019 წლიდან თანამდებობრივი სარგო 250 ლარით გაეზრდება შინაგან საქმეთა სამინისტროს სასაზღვრო პოლიციის მესაზღვრეებსა და სანაპირო დაცვის ხომალდების მომსახურე პერსონალსაც. ასევე,

77 საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 9 ნოემბრის N2170 განკარგულება, http://gov.ge/files/495_68794_384644_2170.pdf

78 სოციალურად დაუცველი ბავშვები ხუთჯერ მეტ დახმარებას მიიღებენ - ბახტაძე, liberali.ge, 2.11.2018, <https://goo.gl/wTdgfn>

79 სერგეენკო: სოციალურად დაუცველებს მუშაობის დაწყების შემთხვევაში დახმარება არ შეუწყდებათ, ipress.ge, 2.11.2018, <https://goo.gl/hP2C1M>

80 დევნილი ოჯახების განსახლების მიზნით, მენაშენებისგან 400 ბინას შეისყიდის, interpressnews.ge, 5.11.2018, <https://goo.gl/Ybpzz6>

81 კახა ოქრიაშვილი გამოდის ინიციატივით, რომლის მიხედვით, „მაღალმთიანის“ სტატუსის გარეშე დარჩენილი სოფლები კანონით გათვალისწინებული შეღავათებით მაინც ისარგებლებენ, interpressnews.ge, 4.11.2018, <https://goo.gl/WNc9vQ>

82 კანონპროექტი : „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე <https://info.parliament.ge/#law-drafting/16653>

83 ლევან იზორია - ვალდებულია, რაც სამხედრო მოსამსახურეების ბინებით უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით სახელმწიფოს ჰქონდა აღებული, 2020 წელს სრულად დაკმაყოფილდება, interpressnews.ge, 8.11.2018, <https://goo.gl/HV22Ws>

პირველი იანვრიდან იგეგმება ხელფასის ზრდა სხვა დანაყოფებისთვისაც, მათ შორის სპეციალური დაცვის სამსახურის თანამშრომლებისთვისაც.⁸⁴

12 ნოემბერს კვლავ მამუკა ბახტაძემ წარმოადგინა ინიციატივა, რომელიც 75 000-ზე მეტი მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის პირისთვის დახმარების 100-დან 120 ლარამდე გაზრდას ითვალისწინებს.⁸⁵

12 ნოემბერს პარლამენტის ბიუროზე დარეგისტრირდა მორიგი კანონპროექტი, რომელიც „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანას ითვალისწინებს, მისი ინიციატორები არიან პარლამენტის წევრები: გია ჟორჟოლიანი, ბექა ნაცვლიძე, ვიკტორია ნარჩიშვილი, მირიან ნიკლაური, გედევან ფოფხაძე, ერეკლე ტრიპოლსკი, რუსლან პოლოსიანი, ირაკლი აბუსერიძე, ზაზა შაპუაშვილი. ცვლილების მიზანია კანონით გათვალისწინებული შეღავათებით მოსარგებლე წრის გაფართოვება და მისი გავრცელება ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების ადმინისტრაციულ და ტექნიკურ პერსონალზეც. კანონპროექტი გავლენას მოახდენს ბიუჯეტის ხარჯვით ნაწილზე, რის შედეგადაც საჭირო გახდება დამატებით წელიწადში დაახლოებით 5.000.000 ლარის გამოყოფა.⁸⁶

ჩვენი გრძელვადიანმა დამკვირვებლებმაც მოგვანოდეს ინფორმაცია ფინანსური ადმინისტრაციული რესურსების შესაძლო გამოყენების შესახებ, ცხადია ეს შემთხვევები გაცილებით ნაკლებ მასშტაბურია, თუმცა ამომრჩეველთა გარკვეულ ჯგუფზე შესაძლოა გავლენას ახდენდეს. **რუსთავეთა** დევნილთა კომპაქტური დასახლების ადგილებში „ქართული ოცნების“ კოორდინატორები იძულებით გადაადგილებულ პირებს სთავაზობენ იუსტიციის სახლში ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის სახელზე სოციალური დახმარების მოთხოვნით განცხადების დაწერას. ჩვენი წყაროს თქმით, კოორდინატორები მათ არწმუნებდნენ, რომ ისინი დახმარებას „ფულადი დახმარების გაცემის წესის დამტკიცების თაობაზე“ მინისტრის ბრძანების საფუძველზე მიიღებდნენ, სანაცვლოდ კი ხმა სალომე ზურაბიშვილისთვის უნდა მიეცათ.

ზუგდიდის მუნიციპალიტეტში, **სოფელ ახალ აბასთუმანში** ზუგდიდის მერის წარმომადგენელი ზაზა ქადარია რამდენიმე ამომრჩეველს ხმის მიცემის სანაცვლოდ დაპირდა სოციალური დახმარების შესაძლო დანიშვნას.

3. ვალდების ჩამოწმის ინიციატივა

19 ნოემბერს გამართულ ბრიფინგზე პრემიერმინისტრმა მამუკა ბახტაძემ განაცხადა, რომ ნახევარ მილიონზე მეტ მოქალაქეს ვალდები ჩამოეწმება. პრემიერის თქმით, საუბარი იყო 600 000 მოქალაქის ფინანსურ ვალდებულებებზე ბანკების, ონლაინ საკრედიტო ორგანიზაციების თუ სხვადასხვა ინსტიტუტის მიმართ, რომელიც ჯამში, დაახლოებით, მილიარდნახევარ ლარს შეადგენდა. მისივე განცხადებით, ეს პროცესი დაიწყებოდა 15 დეკემბერს და დასრულდებოდა 31 დეკემბერს: „600 000 მოქალაქე და მათი ოჯახები 31 დეკემბრამდე გარანტირებულად ამოვა მოვალეთა რეესტრიდან და ვალდების გარეშე შეხვდება ახალ წელს“. ფინანსთა მინისტრის, ივანე მაჭავარიანის განცხადებით ე.წ. „შავ სიაში“ მყოფი დაახლოებით 600 000 ადამიანის ვალს სრულად დაფარავდა ფონდი „ქართუ“. ეს ეხებოდა პირებს, რომლებმაც ერთი წლის განმავლობაში ვერ გადაიხადეს კრედიტი და მათ მიერ აღებული სესხის ძირი თანხა არ აღემატება 2 000 ლარს.⁸⁷

ხელისუფლების მიერ გაჟღერებული გადანაცვლებილი ამომრჩეველის მოსყიდვის ნიშნებს შეიცავდა და მიმართული იყო მმართველი პარტიის მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატის, სალომე ზურაბიშვილის

84 ჯარისკაცებს, მესამღვრეებს, სანაპირო დაცვისა და სპეციალური დაცვის სამსახურის თანამშრომლებს ხელფასები გაეზრდებათ, interpressnews.ge, 8.11.2018, <https://goo.gl/kjPxM3>

85 მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე 75 000-ზე მეტი პირი 2019 წლიდან გაზრდილ სოციალურ პაკეტს მიიღებს, itv.ge, 12.11.2018, <https://goo.gl/fQx4Je>

86 კანონპროექტი „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე, <https://info.parliament.ge/#law-drafting/16670>

87 არჩევნების მეორე ტურამდე რამდენიმე დღით ადრე მთავრობა 600 000 ადამიანს საბანკო დავალიანებას უწულებს, on.ge, 19.11.2018, <https://goo.gl/aHz76N>

სასარგებლოდ მეორე ტურში ამომრჩეველთა გულის მოგებისკენ. საქართველოს „სისხლის სამართლის კოდექსის“ თანახმად „საარჩევნო მიზნით, პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფულის, ფასიანი ქაღალდის (მათ შორის, ფინანსური ინსტრუმენტის), სხვა ქონების, ქონებრივი უფლების, მომსახურების ან სხვა რაიმე უპირატესობის შეთავაზება, დაპირება, გადაცემა ან განწევა, ან წინასწარი შეცნობით ასეთის მიღება, ანდა კანონით დადგენილი შეზღუდვებისათვის თავის არიდების მიზნით მოჩვენებითი, თვალთმაქცური ან სხვა გარიგების დადება – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე ან ჯარიმით.“

ეს შემთხვევა ამომრჩეველის სავარაუდო მოსყიდვასთან ერთად საარჩევნოდ ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებაც იყო, რადგან მის განხორციელებაში საქართველოს მთავრობა იყო ჩართული.

რეკომენდაცია

ხელისუფლებამ თავი უნდა შეიკავოს არჩევნებამდე მცირე ხნით ადრე მასშტაბური სოციალური პროგრამების ინიცირებისგან, რათა ზიანი არ მიადგეს საარჩევნო სუბიექტებს შორის ჯანსაღ კონკურენციას.

- შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ძალადობის ფაქტების გამოძიებისას მეტი უნდა იმუშაოს პოლიტიკური ნიშნის გამოკვეთის საკითხზე;
- საქართველოს პროკურატურამ ჯეროვნად უნდა გამოიძიოს პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების და არჩევნების სავარაუდო გაყალბების, ასევე, ზუგდიდის #6 სკოლის ყოფილ დირექტორზე ია კერზაიაზე განხორციელებული სავარაუდო ზენოლის ფაქტები და საზოგადოების მიანოდოს ინფორმაცია გამოძიების შედეგების შესახებ;
- ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ გადაწყვეტილებები უნდა მიიღოს ამომრჩევლის ინტერესებიდან გამომდინარე მაშინ, როდესაც ამის საშუალებას კანონი აძლევს;
- საბიუჯეტო ორგანიზაციის ხელმძღვანელებმა თავი უნდა შეიკავონ მათზე დაქვემდებარებული საჯარო მოხელეების წინასაარჩევნო აგიტაციაში უკანონო ჩაბმისგან და პატივი სცენ მათ შრომით უფლებებს. ასევე, თანამშრომელთა აგიტაციაში ჩაბმით არ შეაფერხონ მუნიციპალური ორგანოების ფუნქციონირება;
- ხელისუფლებამ თავი უნდა შეიკავოს არჩევნებამდე მცირე ხნით ადრე მასშტაბური სოციალური პროგრამების ინიცირებისგან, რათა ზიანი არ მიაღვეს საარჩევნო სუბიექტებს შორის ჯანსაღ კონკურენციას;
- მოკლევადიან პერსპექტივაში საარჩევნო ადმინისტრაციის დაკომპლექტების წესი არჩევნების შედეგებზე უნდა იყოს მიბმული, თუმცა არა ამჟამად არსებული გაუმართლებელი ფორმით: ერთ პარტიას საარჩევნო ადმინისტრაციაში მხოლოდ ერთი წევრის დანიშვნის უფლება უნდა ჰქონდეს და არა რამდენიმე წევრის, როგორც ეს ამჟამად არის;
- გრძელვადიან პერსპექტივაში საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების წესი საჭიროებს საფუძვლიან რეფორმირებას. ამ პროცესში მაქსიმალურად უნდა იყვნენ ჩართული ძირითადი პოლიტიკური პარტიები და სხვა დაინტერესებული მხარეები.
- სახელმწიფო აუდიტის სამსახურმა მოკლე ვადებში უნდა დაასრულოს სავარაუდოდ უკანონო შემონიშნულებებისა და პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების დარღვევის სხვა ფაქტების შესწავლა, რათა კითხვები არ გაჩნდეს მის მიუკერძოებასთან დაკავშირებით.